

ДНЕВНИКЪТЪ

(СТЕНОГРАФИЧЕСКИ)

НА

IX^{то} ОБИКНОВЕННО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

(ТРЕТА РЕДОВНА СЕСИЯ.)

III заседание, Срѣда, 21-й Октомврий 1898 година.

(Отворено въ 2 часѣтъ послѣ пладиѣ, подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Д-ръ Георги Янколовъ.)

Прѣдсѣдатель Д-ръ Георги Янколовъ: (Звъни.) Засѣданнето се открива.

Г-нъ секретарьтъ Стефанъ Ивановъ ще прочете списъка на г-да народнитѣ прѣдставители, за да се види кой пристѣтвува и кой отѣтствува отъ днешното заседание.

Секретарь Стефанъ Ивановъ: (Прочита списъка.) Отѣтствува г-да прѣдставителитѣ: Атанасъ П. Краевъ, Гавриилъ Б. Неновичъ, Георги Н. Консуловъ, Георги Добриновичъ, Димитръ х. Баневъ, Д-ръ Панталей Минчовичъ, Жеко Ив. Жековъ, Кирилъ х. Яневъ, Коста Ст. Пѣйковъ, Лука Братановъ, Николаи Ангеловъ, Никола Янчевъ, Никола Б. Вълкановъ, Риза Ибрахимовъ, Райко Йончевъ, Сава Бакаловъ, Саулъ Камбосевъ, Хаджи Вандо Бобошевски, Христо Гендовичъ, Хаджи Яхя Юмеровъ, Христо П. Славейковъ и Христо Теодоровъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ цѣлото число на г-да народнитѣ прѣдставители, отъ днешното заседание отѣтствува 22 души. Ще каже, че има нужното число прѣдставители, за да се счете заседанието законно и да се пристѣпи къмъ разглеждане положенитѣ на дневния редъ въпроси.

Г-нъ секретарьтъ Иванъ Лиловъ ще прочете съкратения протоколъ отъ миншлото заседание.

Секретарь Иванъ М. Лиловъ: (Прочита съкратения протоколъ отъ II-то заседание.)

Прѣдсѣдатель: Има ли нѣкой отъ г-да прѣдставителитѣ да направи бѣлѣжка върху прочетения съкратенъ протоколъ? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, моля ония г-да прѣдставители, които приематъ прочетения съкратенъ протоколъ за вѣренъ и точенъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се за вѣренъ и точенъ.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да съобщимъ на г-да прѣдставителитѣ, че сж постѣпили нѣколко заявления за отпуски.

Орѣховскиятъ народенъ прѣдставитель, г-нъ Лука Братановъ, съ едно заявление до Бюрото, проси 10-дневенъ отпущкъ.

Иванъ Пецовъ: Г-да прѣдставители! Г-нъ Лука Братановъ е далъ заявление за отпущкъ, но прѣди да се разрѣши въпросътъ: да ли да му се даде исканиятъ отпущкъ, има да направимъ слѣдующето прѣдложение. Г-нъ Братановъ е избранъ за секретарь на Народното Събрание по вашето довѣрие, по довѣрието на болшинството. Този човѣкъ, както своятъ изборъ, тѣй и секретарската длѣжностъ, е получилъ, като е удобрявалъ сегашния режимъ и е билъ привърженникъ на днешното правителство. Но той се е приструвалъ и изневѣри. Знаете какъ той постѣпи миншлата година, чрѣзъ в. „Народни Права“. И азъ мисля, че ние, болшинството, които сме му направили честта съ избиранieto му въ длѣжността секретарь на Народното Събрание, сме не само въ правото си, но и длѣжни сме да го бламираме отъ тази длѣжностъ. Прочее, правимъ прѣдложение, щото, прѣдъ видъ на това негово поведение, той да бѣде бламиранъ отъ секретарската длѣжностъ. (Гласове: Това прѣдложение да се тури на дневния редъ!)

Прѣдсѣдатель: Желаетъ ли Народното Събрание сега да се занимае съ този въпросъ? (Гласове: Не желаетъ!) Ония отъ г-да прѣдставителитѣ, които желаятъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Значи, нѣма да се разисъва сега тоя въпросъ.

Моляж ония г-да прѣдставители, които сж съгласни да се даде 10-дневенъ отпускъ на Лука Братановъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Не се разрѣшава.

Вратчанскиятъ народенъ прѣдставитель, г-нъ Хаджи Вацдо Бобошевски, съ заявление проси да му се разрѣши тоже 10-дневенъ отпускъ, по домашни причини. Ония отъ г-да прѣдставителитѣ, които сж съгласни да му се даде исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Не се разрѣшава.

Г-нъ Кирилъ х. Яневъ, Харманлийски народенъ прѣдставитель, проси 8-дневенъ отпускъ. Моляж ония г-да прѣдставители, които сж съгласни да му се даде исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Не се разрѣшава.

Съобщавамъ на Народното Събрание, че е постъпилъ, въ 200 екземпляра, докладътъ отъ Върховната Сметна Палата по изпълнение бюджета за 1896 год., който ще се прати на бюджетарната комисия.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ. На дневния редъ имале докладъ отъ провѣрочната комисия по допълнителнитѣ избори, станжли на 6-й Септемврий т. г.

Г-нъ докладчикътъ Абрашевъ ще да докладва избора, станжлъ въ Анхиалската избирателна околия.

Докладчикъ Иванъ М. Абрашевъ: Г-да народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ избора, станжлъ въ Анхиалската околия. Въ тази околия, споредъ Избирателния законъ, сж били подадени двѣ заявления отъ двама кандидати: първиятъ е билъ Георги Ив. Малаковъ, а вториятъ — Йови Воденчаровъ. Спасени сж, както по заявленията, тѣй и по пълномощията, всички формалности, които прѣдвиджда Избирателниятъ законъ. Околията е била распрѣдѣлена на четири избирателни секции. Отъ гласувашиятъ избиратели, Георги Ив. Малаковъ е получилъ: въ Анхиалската секция 460 гласа, въ Месемврийската — 458, въ Батаджийската — 665 и въ Бараклийската — 569, а всичко 2.152 гласа; Йови Воденчаровъ е получилъ отъ Анхиалската 422 гласа, отъ Месемврийската — 204, отъ Батаджийската — 521 и отъ Бараклийската — 11, и всичко 1.158 гласа. Значи, г-нъ Малаковъ е получилъ 994 гласа повече отъ г-на Воденчарова. Въ деня на избора е било подадено само едно заявление, отъ единъ избирателъ, въ което се казва да се извадятъ двама души, които стояли въ салона, гдѣто ставалъ изборътъ. Отъ резолюцията на прѣдсѣдателите се вижда, че, слѣдъ като се провѣрило, това не било истина. Отъ Месемврий се дава до бюрото телеграма: „Пускатъ се слухове нарочно отъ кмета: били забъркани списъцитѣ, за да не можтъ всичкитѣ села и Месемврия да гласува, понеже е 12 часътъ, то и навѣрно ще излѣзе това, защото до 5 часътъ не можтъ да се изредятъ всичкитѣ да гласуватъ. Молимъ да се остави на страна Баненската община и започне другата“. Това прѣдсѣдателтъ на бюрото намѣрилъ за неуважително, защото, споредъ Избирателния законъ, всички общини трѣбва да гласопадатъ по азбученъ редъ. Тѣзи сж конгестациитѣ, които е имало въ врѣме на избора. Постоянната комисия въ протокола си, като излага всички тия конгестации, казва, че

по избора нѣма никакви нарушения на закона. Както протоколътъ, тѣй и конгестациитѣ на избирателитѣ сж били прѣдставени на провѣрочната комисия и тя намира, че по Анхиалския изборъ не смѣстуватъ никакви нарушения на Избирателния законъ. Затова стѣмъ натоваренъ отъ нежъ да ходатайствувамъ за утвърдението на кандидата, който е получилъ най-много гласове, именно г-нъ Георги Ив. Малаковъ.

Прѣдсѣдателъ: Има ли нѣкой да иска думата? (Никой не се обажда.) Тѣй като никой не иска думата, ще пристѣпимъ къмъ гласувание. Моляж ония отъ г-да прѣдставителитѣ, които приематъ избора, станжлъ въ Анхиалската околия, гдѣто е избранъ Георги Ив. Малаковъ, за правиленъ и редовенъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се изборътъ отъ Анхиалската околия.

Има думата г-нъ Козаровъ, за да докладва избора, станжлъ въ Новоселската околия.

Докладчикъ Никола Ив. Козаровъ: При допълнителнитѣ избори на 6-й Септемврий, Новоселската околия е била распрѣдѣлена на четири секции. Въ първата секция бюрото въ 8 часътъ сутринята е заело мѣстото си, при присѣтствието на застѣпнициитѣ отъ страна на кандидатитѣ: Д-ръ В. Радославовъ, Йовъ Титоровъ, Данчо В. Пишмановъ и Душко Кесяковъ, запечатало урнитѣ прѣдъ избирателитѣ и точно въ 9 часътъ е обявило избора за откритъ, като приканило избирателитѣ да гласопадатъ. Гласопадането се е продължило до 5 часътъ и 16 минути, до когато сж гласопадали всички избиратели, които сж били тамъ. Въ тази секция, отъ 2.235 души избиратели, явили се и гласопадали 1.137 души, отъ които за Д-ра Радославовъ 392, за Йова Титоровъ 393, за Душка Кесяковъ 733 и за Данча Пишмановъ 735 души. При отварянето на урната и прѣди да се почне провѣрката на бюлетинитѣ, провѣрили избирателнитѣ карти и сж се оказали 1.142, срѣщу 1.137 бюлетини — една разлица отъ 5 бюлетини повече. Намѣрили сж три бюлетини, написани съ моливъ, които сж се счели за недѣйствителни и се приложили къмъ дневника.

Прѣзъ врѣме на гласопадането и прѣзъ цѣлия денъ, никакви смущения не сж станжли — изборътъ е станжлъ мирно и тихо. До бюрото, прѣзъ врѣме на гласопадането, сж постѣпили седемъ заявления. Първото заявление отъ Вуче Николовъ, Годоръ Кръстевъ и Иванъ Вълчевъ, отъ с. Мусачево, съ което се оплакватъ, че Пишмановъ, отъ Новоселци, взелъ отъ ржцѣтѣ бюлетината на Иванчо Боневъ, отъ Мусачево, и жъ скѣсалъ. Второто заявление е отъ адвоката П. Брайновъ, застѣпникъ на Д-ра Радославовъ и Титоровъ, съ което заявява, че избирателтъ Митръ Гелевъ, отъ с. Долни-Богровъ, не се явилъ да гласопадава и вмѣсто него се явилъ и гласопадалъ нѣкой си Коце Петровъ. Третото заявление е отъ Стоила Марковъ, застѣпникъ на кандидатитѣ Пишмановъ и Кесяковъ, съ което заявява, че прѣзъ цѣлото врѣме, до гдѣто е траялъ изборътъ, гласопадането е вървѣло мирно и тихо, не се съгледало никакво закононарушение и затова счита

избора за правиленъ и редовенъ. Четвъртото заявление е отъ кандидата Йовъ Титоровъ, съ което заявява на прѣдсѣдателя на бюрото, че по пътя, който водѣлъ отъ Новоселската желѣзнопътна станция до Новоселци, имало поставени конни стражари, които заплашвали избирателитѣ, и единъ отъ стражаритѣ отнелъ избирателната бюлетина отъ единъ избирателъ и ѝ скжсалъ прѣдъ нѣколко души избиратели. Петото заявление е една записка отъ застѣжника на Д-ръ Радославовъ и Титоровъ, съ която заявява, че се оплаквали нѣколко души избиратели до прѣдсѣдателя, че полицията е арестувала единъ избирателъ, а именно Йото Влѣчковъ, и съ това му отнела правото да гласоподава, а прѣдсѣдателятъ не се распоредилъ за освобождението му, то моли, щото тази му записка да се приложи къмъ изборнитѣ книжа, тъй като този случай тъкмо се отнасялъ до нарушението на Избирателния законъ, понеже се отнело правото на единъ избирателъ. Шестото заявление е отъ Донка Петровъ, Пеша Стояновъ, Илия Михаловъ и Ангела Найденовъ, отъ с. Долни-Богровъ, съ което заявяватъ: „Сега, като обѣдвахме, единъ стражаръ повика и закара въ ареста Йота Влѣчковъ и съ това му се отне избирателното право“. Последното заявление е отъ Коце Ачовъ, Георги Иванчевъ и Влѣчка Ивановъ, съ което заявяватъ, че Никола Таневъ взелъ отъ рѣцѣтъ на Влѣчка Ивановъ бюлетината му и ѝ скжсалъ.

Бюрото, което е произвеждало избора, е дало слѣдующитѣ заключения по тия оплаквания. Първо, по заявлението на Титорова за коннитѣ стражари, бюрото, като е взело прѣдъ видъ, че това дѣйствиe е станжло изъ вѣнъ изборното мѣсто, оставило го е безъ послѣдствие, като некомпетентно да му даде ходъ. Второ, по заявлението на Ачова, Иванчева и Иванова, бюрото, като взело прѣдъ видъ че скжсването на бюлетината е станжло не прѣдъ самото бюро и като некомпетентно да изслѣдва това, оставило го е безъ послѣдствие и го приложило къмъ дневника. Кolkото до заявлението на Донка Петровъ, Пеша Стояновъ, Илия Михаловъ и Ангела Найденовъ и др., бюрото, като е взело прѣдъ видъ, че не е компетентно да се произнася за работи, които сж станжли вѣнъ отъ изборното мѣсто и още повече, че никой членъ отъ Избирателния законъ не му дава право да издирва кои сж арестувани и по кои причини, оставило го сжщо безъ послѣдствие.

Провѣрочната комисия, като разгледа книгата, които се намиратъ при изборното дѣло, както и заявленията, които сж постѣжили при първата секция на Новоселския изборъ, и като взе прѣдъ видъ: първо, че едно отъ тѣзи заявления отъ нѣколко души избиратели, съ което се оплакватъ на прѣдсѣдателя на бюрото, че нѣкой си избирателъ скжсалъ бюлетината на другъ избирателъ, е случай, който става почти на вѣкъждѣ, понеже, естествено е, че тамъ, гдѣто има борба и убѣждения, става размѣнение на бюлетини; отъ друга страна, ако на избирателя, за когото тѣ се оплакватъ, дѣйствително е скжсана бюлетината, то въ законитѣ, които сжществуватъ у насъ, има распореджания, чрѣзъ които избирателтъ, на когото се попрѣчи, отъ ко-

гото и да бжде, и му се отнеме възможността да може да упражни избирателното си право, може да се отнесе до надлѣжнитѣ сждебни власти; така щото, този единиченъ случай комисията го намира, че не е сжщественъ, че не е такъвъ, който да може да опорочи избора и, на основание на това, да го приеме като опороченъ и да ходатайствува прѣдъ васъ за неговото касиране.

По отношение на заявлението отъ страна на застѣжника, което заявление изглежда като по-важно, ако можъ така да се изразж, провѣрочната комисия, като взе прѣдъ видъ, че единъ отъ застѣжницитѣ, а именно застѣжникътъ на г. г. Радославовъ и Титоровъ, заявява, че избирателтъ отъ Долни-Богровъ, Мите Гелевъ, не е гласувалъ, а е гласувалъ вмѣсто него Коце Петровъ ме натовари и азъ изискахъ избирателнитѣ списъци, както и бюлетинитѣ и избирателнитѣ карти, отъ които, като направихъ справка, намѣрихъ, че дѣйствително избирателна карта на Мите Гелевъ, подъ № 57, сжществувва, подадена е и въ избирателнитѣ списъци, срѣщу името на Мите Гелевъ, е отбѣлжзано, че е гласувалъ. А колкото за Коце Петровъ, когото застѣжникътъ обвинява, че е гласувалъ за Мите Гелевъ, който е № 48, както по избирателнитѣ карти, така и по избирателнитѣ списъци, не се вижда да е гласувалъ; избирателъ е, но нито е отбѣлжзано, че е гласувалъ, нито пъкъ има избирателна карта. Отъ друга страна, като имахме прѣдъ видъ, че това заявление на застѣжника не е станжло въ момента, когато Мите Гелевъ е подавалъ картичката, защото той е билъ длѣженъ въ момента още да заяви на прѣдсѣдателя, че лицето, което дава картата, е Коце Петровъ, а не Мите Гелевъ, така щото, бюрото да има възможность да провѣри, чрѣзъ прѣдставителя на общината — кмета — да ли дѣйствително лицето, което подава картата, е Мите Гелевъ или Коце Петровъ. Въ заявлението си, което е написалъ застѣжникътъ на г. г. Д-ръ Радославовъ и Титоровъ, казва: „както ми се донесе отъ избирателитѣ, че е гласувалъ нѣкой си Коце Петровъ“, т. е. слѣдъ като е гласувала общината и като се привършилъ изборътъ, възможно е да му е казано отъ нѣкое лице и той, на основание на това, да е подалъ въпросното заявление. Искамъ да кажж, че ако заявлението е подадено въ момента, когато лицето е подавало избирателната си карта, не ще съмнѣние, че бюрото е щѣло да направи нуждната справка; но понеже е станжло по-послѣ, то, разбира се, нито бюрото е имало възможность да провѣри това, нито пъкъ ние сега имаме тази възможность, за да можемъ да провѣримъ: да ли дѣйствително е вѣрно това, което сж попушижли нѣкой отъ избирателитѣ на застѣжника, или дѣйствително Мите Гелевъ се е явилъ съ избирателната си карта, която имаме тукъ, и срѣщу името на когото има отбѣлжзано отъ самитѣ членове на бюрото, че той лично се е явилъ и гласувалъ. Така щото, провѣрочната комисия счита, че това оплаквание е нескжщественно и не може да се приеме, че чрѣзъ това нарушение — ако нѣкой го приематъ като нарушение, но споредъ провѣрочната комисия не е — изборътъ се опорочава и, на основание на него, да се иска касирането.

Втората записка, така да каже, е пакъ отъ застъпника на г. г. Д-ръ Радославовъ и Титоровъ, който е заявилъ, че полицията е арестувала нѣкой си Йото Влъчковъ, отъ с. Кацлияне, и се оплаква, че бюрото не е распоредило да го освободжтъ и желае да се приложи това къмъ изборнитѣ книжа, защото съ това застъпникътъ Врайновъ е искалъ да установи, че полицията е арестувала тия избиратели, които не сж и били по волята или па които се е расчитало, че нѣма да гласувать за правителственитѣ кандидати. Обаче, отъ наведената справка въ избирателнитѣ списъци па с. Кацлияне се установява, че записаниятъ подъ № 17 Йото Влъчковъ е гласуваль и по-послѣ, като се вземе другото заявление отъ тѣзи избиратели, които казвать: „като си ядѣхме, въ кръчмата, дойдохъ и го вземахъ изъ между насъ“, азъ тълкувамъ, и така трѣбва да бѣде положителното, че това село, като е изгласувало, понеже ясно се установява, че е гласувало — а важното е да се види: да ли той е арестуванъ, съ цѣлъ да го лишжтъ отъ възможность да упражни избирателното си право, или же, слѣдъ като е гласуваль, отишълъ е на друго мѣсто, въ кръчмата напиримѣрь или другадѣ — и възможно е, че тамъ, гдѣто има 1.000 души избиратели, може да се намѣри нѣкой изъ между тѣхъ, който да почне да вдига гюрултия и произвежда скандали, въ който случай, не ще съмнѣние, полицията е длѣжна, ако е нарушилъ мира и тишината, да го вземе и отстрани, за да не произведе нѣкакъвъ по-голямъ скандалъ. Така щото, щомъ прѣдъ насъ се установи, че този избирателъ, Йото Влъчковъ, отъ с. Кацлияне, е гласуваль — това бѣше важното за провѣрочната комисия. По-нататъкъ билъ задържанъ отъ полицията, ние, провѣрочната комисия, го намираме като гѣщо нещщественно; считаме го фактъ, който въ нищо не може да опорочи избора. Ако дѣйствително, като е упражнилъ избирателното си право, безъ законни причини е билъ арестуванъ, той е свободенъ да се отнесе до надлѣжнитѣ сѣдилища и да иска наказанието на виновнитѣ; но и този случай провѣрочната комисия не можеше да го приеме, че съставлява, тѣй да се каже, прѣстѣпление, което прѣстѣпление да опорочи избора и, па основание на него, да искаме неговото касиране.

Остава заявлението на самия кандидатъ Йовъ Титоровъ, който казва, че по пктя, който води отъ гарата за Новоселци, имало поставени конни стражари да прѣсрѣщать избирателитѣ и че единъ отъ тѣзи стражари, именуемъ Или Боневъ, прѣсрѣщялъ Новоселския жителъ Атанасъ Гаджовъ и скжсалъ бюлетината му.

Прѣди всичко, провѣрочната комисия — понеже по имена се казва тукъ, посочва се на единъ избирателъ — намѣри за нужно да се провѣри: да ли дѣйствително този избирателъ, Атанасъ Гаджовъ, е гласуваль. Въ избирателнитѣ списъци има име Атанасъ Гановъ, а име Атанасъ Гаджовъ нѣма. Така щото, възможно е да е този смжщиятъ Атанасъ Гановъ, който е отбѣлзанъ въ списъцитѣ, че е гласуваль. Остава въобще тъмно за провѣрочната комисия това обстоятелство: да се постави кордонъ конни стражари

отъ Новоселската гара до Новоселци, да прѣсрѣща избирателитѣ, които отивали да гласувать, и само на единъ избирателъ да се скжса бюлетината! Голѣма часть отъ избирателитѣ сж на южната страна на гарата Новоселци: Горни и Долни-Лозенъ и други нѣкои общини, и отъ всичкитѣ тѣзи избиратели, които сж минжли по този пѣтъ, колко сж били, не знаж и не може положително да се знае, но най-забѣлжжително е това, че само на единъ избирателъ е вземана и скжсана бюлетината. Сега, може да каже нѣкой: добръ; но този случай е достатъченъ за насъ, за да се установи, че полицията е изнасилвала волята на избирателитѣ и се е мѣсила въ избора. Много хубаво; но нито отъ този избирателъ, нито отъ другъ нѣкой не виждаме въ изборнитѣ книжа оплакване, съ което да се е оплакалъ до бюрото или съ заявление до Народното Сѣбрание и да каже: г-да прѣдставители, ние дѣйствително отидохме на избора, по насъ прѣсрѣщяхъ стражари, отнехъ ни бюлетинитѣ и т. п. Най-сетнѣ, много наивно може да се счита това за единъ избирателъ да казва, че дошълъ стражаръ, та му взелъ бюлетината, защото, като отиде на избора, тамъ е имало съ спопове бюлетини. Така щото, и да му е скжсалъ стражарътъ бюлетината, все ще намѣри една бюлетина, за да ѣж подаде на избора. И азъ вѣрвамъ, че всѣки единъ избирателъ е ималь по нѣколко бюлетини. Но по-далечъ ако отидемъ, ще видимъ друго. До колкото можахъ да се научъ отъ посторонни лица, има заведено дѣло по отношение този случай, и азъ съмъ твърдѣ увѣренъ, твърдѣж го тукъ и отъ тази трибуна, ако и г-нь Титоровъ минжлата година, съ единъ най-лошъ езикъ, чрезъ печата, се произнесе за анкетната комисия, че не била изслѣдвала работата съвѣстно, азъ заявямъ, че този случай, когато дойде да се разгледва по сѣдебенъ редъ, този Атанасъ Гановъ ще заяви, че никой не му е вземаль и кжсалъ бюлетината, защото, ако случаятъ е вѣренъ, той самъ щѣше да се оплаче. Но, види се, че той си е ималь бюлетинката и си е гласуваль. Пита се: на кои факти повече вѣра трѣбва да дадемъ? На факта ли, че избирателътъ Атанасъ Гановъ, който е гласуваль и не се е оплакваль, че му е кжсана бюлетинката, или на другитѣ лица, които, види се, повече милѣжтъ за правата на въпросния избирателъ? Провѣрочната комисия прѣцѣпни строго това, което намѣри при изборното дѣло, даде права оцѣнка на оплакванието и го счете за нещщественно, защото избирателътъ е гласуваль. При това, ако и за минутка се приеме случаятъ за вѣренъ, скжсванието на една бюлетинка, въвъ отъ изборното мѣсто, е нещщественъ и не опорочва правилностьта и редовностьта на избора, въвъ оспование на което да ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ васъ за неговото касиране.

Това е по първата секция.

Сега пристѣпвамъ къмъ втората секция.

Въ втората секция, съ центръ село Голѣма-Раковица, гласоподаванието е почнжло въ 9 часѣтъ сутриньта и се е продължавало до 4½ часѣтъ вечерьта. Отъ 2.256 души избиратели въ тази секция, явили се и гласували 1.063 души; получили: Д-ръ Василъ Радославовъ 341 гласа, Йовъ Титоровъ тоже 341, Душко Кесяковъ 772 и Данчо Пишма-

новъ тоже 772 гласа. Никакви заявления до бюрото на тази секция не съществуватъ, защото не е имало никакво оплакване.

Въ третата секция, съ центръ с. Челопечане, гласоподаването е почнало точно въ 9 часътъ сутринята и се е продължавало до 6 часътъ вечерята, до когато гласували всичкитѣ явивши се избиратели. Отъ общото число 2.481 избиратели, явили се и гласоподавали 1.265 души. Подадени били 125 гласа за Д-ръ Василь Радославовъ, 126 за Йовъ Титоровъ, 1.135 за Данчо Пишмановъ и 1.134 за Душко Кесяковъ. Въ дневника е забѣлѣзано, че застъпникътъ на Д-ръ Василь Радославовъ и Йовъ Титоровъ заявилъ, че неправилно били задържани по-късно гласоподавателитѣ отъ с. Вугунецъ да гласуватъ; че той дори и писмено заявление подалъ за това; но тъй като смѣствременно били захапнали тѣзи послѣднитѣ да гласуватъ и като му се обяснили причинитѣ за това забѣснение, а именно, че не били пристигнали по-рано, когато имъ е билъ редътъ, той оттеглилъ това си заявление, което подалъ. Друго заявление нѣма въ книгата на третата секция.

Четвъртата секция съ центръ с. Негушево.

Въ тази секция, отъ 2.081 избиратели, явили се 909 души избиратели, а гласували 907. Гласоподаването продължавало точно до 5 часътъ вечерята. Отъ 909 души избиратели 121 гласа били дадени за Д-ръ Василь Радославовъ, 126 за Йова Титоровъ, 782 за Душка Кесяковъ и 787 за Данчо Пишмановъ. И при книгата на тази секция не съществуватъ никакви заявления или оплаквания. Дневницитѣ сж подписани отъ всичкитѣ членове на бюрото, както и отъ провѣрителитѣ и застъпникитѣ по същата секция.

Така щото, отъ общото число избиратели въ цѣлата Новоселска околия — 9.053 — явили се и гласоподавали 4.372 души. Получили: Д-ръ Василь Радославовъ 979 гласа, Йовъ Титоровъ 975, Душко Кесяковъ 3.371 и Данчо Пишмановъ 3.379.

Окръжната постоянна комисия е свикала своевременно заседание и е провъзгласила за избрани тѣзи, които сж получили най-много гласове, а именно: г. г. Данчо Пишмановъ и Душко Кесяковъ.

Слѣдъ всичко това, което ви казахъ, г-да прѣдставители, азъ съмъ патоваренъ отъ провѣрочната комисия да ходатайствувамъ прѣдъ васъ да приемете, че изборътъ въ Новоселската околия, произведенъ на 6-й Септемврий т. г., е извършенъ при най-голяма свобода и при най-голяма редовностъ, тишина и законностъ, и че избранитѣ въ тази околия, г. г. Данчо Пишмановъ и Душко Кесяковъ, сж правилно и законно избрани и, като такива, моля Народното Събрание да утвърди избора имъ.

Прѣдседателъ: Искан ли нѣкой думата да говори по този изборъ? (Никой не иска думата). Тѣй като никой не иска да говори, то пристъпваме къмъ гласуване. Моля онѣзи г-да народни прѣдставители, които приематъ за редовенъ и правленъ изборъ, станжлъ въ Новоселската околия, и да се утвърджтъ, като законно избрани народни прѣдставители отъ тази околия г. г. Данчо Пишмановъ и Душко

Кесяковъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство). Утвърждава се изборътъ отъ Новоселската околия.

Прѣдседателъ: Слѣдва докладътъ на Казанлъжскитѣ избори.

Докладчикъ Никола Ив. Козаровъ: Слѣдва да докладвамъ избора, станжлъ въ Казанлъжската избирателна околия. Казанлъжската избирателна околия е била разпрѣдѣлена на четири избирателни секции, отъ които първата е била въ Казанлъжк. Въ тая секция, гласоподаването е почнало точно въ 9 часътъ сутринята и е продължавало до 6 часътъ вечерята, тъй като имало още доста избиратели да гласуватъ, а слѣдъ това се прѣкратилъ изборътъ. Отъ 7.707 избиратели, явили се и гласували 1.118 души. Получили: К. Возвелиевъ 350 гласа, А. Геновъ — 647, Д-ръ Стоянъ Даневъ — 49 и К. Серафимовъ — 80 гласа. Прѣвъ врѣме на избора е постъпило едно заявление отъ 70 души избиратели до прѣдседателя на бюрото, съ което съобщаватъ, че голѣма частъ отъ гражданитѣ не били гласували и затова молжтъ бюрото да се распореди по-скоро да гласуватъ. По това заявление, бюрото е взело мотивирано рѣшение, въ което е казано, че Казанлъжскитѣ граждани били призвани подиръ да гласуватъ и че въ промежутъка нѣкои отъ тѣхъ се явили и гласували, въпрѣки закона, и затова оставило заявлението безъ послѣдствие.

Послѣ това е послѣдвало едно заявление отъ кмета на Гюсовската община, съ което молилъ да се допусне на 180 души избиратели да гласуватъ. Види се, че по-рано тия избиратели сж се явили на изборното мѣсто, но сж били отстранени, защото избирателнитѣ имъ карти сж били погрѣшени. Писарьтъ, който надписвалъ картитѣ, не е турилъ номерацията имъ, споредъ избирателнитѣ списъци, а турилъ нова номерация, така щото, ако една избирателна карта, напримѣръ, е носила № 2, въроятнo името на същия избирателъ въ списъга може да е било записано срѣщу № 6.000. Така щото, избирателитѣ, като сж се явили съ такива разбъркани избирателни карти при бюрото, на първъ погледъ може да се счете че погрѣшно, но въ сжщностъ, законно сж били отстранени отъ да гласуватъ. Кметътъ на общината обаче, като разбралъ каква е работата, подалъ едно заявление, въ което изложилъ какъ стои работата и молилъ бюрото да допусне на избирателитѣ отъ неговата община да гласуватъ. Бюрото, слѣдъ като получило това заявление, съ мотивирано рѣшение допуснало тия избиратели да гласуватъ, но когато имъ дойде редътъ, слѣдъ другитѣ общини, които гласували или били призвани да гласуватъ.

Подиръ това е постъпило друго едно заявление отъ 42 души избиратели отъ същата община, съ което — види се да сж направили това, слѣдъ като изборътъ е билъ свършенъ и не имъ е останжло врѣме да гласуватъ — казватъ, че тѣ сж за кандидата на народната партия, г-нъ Геновъ. Това заявление е оставено отъ бюрото безъ послѣдствие. — Друго заявление нѣма да е подадено въ първата секция.

Въ втората секция, която е била въ Къренското училище въ Казанлъжк, изборътъ е започнжлъ точно въ 9 часътъ

сутринта и е траял до 5½ часът вечерта. Отъ 3.511 души избиратели, явили се и гласували 1.265 души, отъ които г-нъ Антонъ Геневъ е получилъ 553 гласа, К. Возвелиевъ — 453, Д-ръ Стоянъ Даневъ — 178 и К. Серафимовъ — 79 гласа. Въ тая секция нѣма да сж подадени никакви заявления или оплаквания до бюрото. Протоколътъ, съставенъ въ тая секция, е подписанъ отъ всичкитѣ членове на бюрото, отъ всичкитѣ провѣрителни и застъпници и отъ никого никаква забѣлжка нѣма направена.

Въ третата секция гласоподаването е починло точно въ 9 часът сутринта и е траяло до 5 часът вечерта. Отъ 3.013 души избиратели, явили се и гласували 1.314 души, отъ които Антонъ Геневъ е получилъ 1.080 гласа, Д-ръ Стоянъ Даневъ — 46, К. Серафимовъ — 94 и К. Возвелиевъ — 94 гласа. Въ тая секция не е постъпило никакво заявление; обаче въ протокола има направена една забѣлжка, въ която се казва, че прѣзъ врѣме на избора било постъпило едно заявление отъ застъпницитѣ на кандидатитѣ, въ което се казвало, че бюрото не се съобrazilo съ чл. 85-й отъ Избирателния законъ, като било позволило на една община да гласува прѣди друга. Бюрото обаче е оставило това заявление безъ послѣдствие, защото по-рано то било викало по редъ общинитѣ, но защото нѣкой не се явили, то били повикани други общини. Протоколътъ е подписанъ отъ прѣдсѣдателя и членоветѣ на бюрото, отъ застъпницитѣ и провѣрителитѣ.

Въ четвъртата секция гласоподаването е починло точно въ 9 часът сутринта и е траяло до 6 часът вечерта. Отъ 3.284 избиратели, явили се и гласували 1.234 души, отъ които Антонъ Геневъ получилъ 823 гласа, К. Серафимовъ — 183 гласа, Д-ръ Стоянъ Даневъ — 132 гласа и К. Возвелиевъ — 99 гласа. Протоколътъ е подписанъ както отъ членоветѣ на бюрото, така и отъ застъпницитѣ и провѣрителитѣ.

Това сж всичкитѣ книжа, които сж съставени въ деня на избора. Други оплаквания нѣма да сж подадени до свършването на избора.

Постъпило е едно заявление или протестъ отъ 78 души избиратели отъ Казанлъкъ до г-на прѣдсѣдателя на Народното Събрание, подадено на 10-й Септемврий т. г. и прието на 15-й Септемврий с. г. подъ входящъ № 461. — Провѣрочната комисия, като имаше прѣдъ видъ, че Избирателниятъ законъ допуска седмодневенъ срокъ, отъ деня на произвежданието на избора, за подаване на такива протести и че входящиятъ номеръ носи дата 15-й Септемврий, естествено слѣдваше да дойде до заключение, че заявлението не е подадено своевременно и, вслѣдствие на това, можеше да остави това заявление безъ послѣдствие; но като взе прѣдъ видъ, че въ канцеларията не сж задържали плика, за да се види отъ него, кога е подадено заявлението на пощата, рѣши да не се остави заявлението безъ послѣдствие, а напротивъ прие, че е подадено въ срока и го разгледа. Въ това заявление избирателитѣ отъ гр. Казанлъкъ се оплакватъ, на първо мѣсто, отъ Старо-Загорския окръженъ управителъ, че той прѣди деня на избора билъ забравилъ своето високо административно по-

ложение, като ходилъ изъ околията да агитира за правителствения кандидатъ и че заплашвалъ нѣкои отъ избирателитѣ, а на други обѣщавалъ разни нѣща и т. н.

Второ. Въ самия денъ на избора, градскитѣ агенти и полицейски стражари, съ съдѣйствието на селскитѣ кметове, откарвали избирателитѣ на сюри и ги завеждали въ двора на Стефанъ Калинковъ, близу до мѣстото на избора и тамъ, слѣдъ като ги сплашвали, раздавали имъ бюлетини съ името на правителствения кандидатъ и послѣ ги вкарвали въ изборното мѣсто да гласуватъ.

Трето. Въ сѣщия денъ на избора, въ IV-та Габаревска секция, Казанлъшкиятъ полицейски приставъ, яхналъ на конь и придруженъ отъ нѣколко конни стражари, подъ прѣдлогъ да пази тишина, билъ прѣсрѣщалъ избирателитѣ край селото, прѣглеждалъ бюлетинитѣ имъ, смѣнявалъ опозиционнитѣ съ ония на правителствения кандидатъ и ги подкарвалъ като овци да ги доведе до изборното мѣсто.

Четвъртиятъ пунктъ отъ оплакването се състои въ това, че пакъ въ сѣщия денъ на избора на помощ на полицията въ III-та Яйканлийска секция били отишли нѣкои членове отъ окръжната постоянна комисия съ членъ-секретаря П. Икономовъ на чело, който повикалъ старитѣ и новитѣ общински съвѣти въ тая секция и на едни отъ тѣхъ обѣщавалъ утвърдението, а на други — касирането на изборитѣ имъ, ако гласуватъ за правителствения кандидатъ Антонъ Геневъ. По тоя начинъ, той билъ мамилъ избирателитѣ да гласуватъ за правителствения кандидатъ.

Петата точка отъ оплакването е, че списъкътъ на еврейтѣ-избиратели отъ града не се оказалъ между избирателнитѣ списъци на секцията, вслѣдствие на което не били допуснати да гласуватъ.

Шестата точка отъ оплакването се състои въ това, че голѣма частъ отъ градскитѣ избиратели, особено ония отъ Куленската и Долно-Калпакчийската махали, не били допуснати да гласуватъ, по нѣмание на врѣме. Наистина, казватъ тѣ въ протеста, че врѣмето, прѣдвидено въ закона, е съвсѣмъ недостатъчно за толкова много избиратели въ една секция, обаче, ние обръщаме вниманието на г-да прѣдставителитѣ върху това, че когато се разбира, че не всички явивши се избиратели ще могатъ да гласуватъ, употребихъ се усилия, да се прокаратъ само ония избиратели, които сж благоприятни на властующата партия. Въ продължение на цѣли часове, прѣдсѣдателятъ на клуба на народната партия, Слави Славовъ, по-рано мушкалъ своитѣ избиратели да отиватъ на прѣдъ да гласуватъ, а другитѣ оставали назадъ.

Седмата точка на протеста се състои въ това, че за да може правителствената партия по-добрѣ да контролира избирателитѣ, какви бюлетини ще даватъ, изнамѣрила била такова сръдство, че бюлетинитѣ за правителствения кандидатъ Антонъ Геневъ били отъ много тънка книга и името му отпечатано съ едри букви. По тоя начинъ, могло да се контролира какви бюлетини подаватъ избирателитѣ и въобще за кого гласуватъ. Споредъ чл. 92-й отъ Избирателния законъ, всичко такива билети трѣбвало да се счетатъ за недѣйствителни и трѣбвало да се отхвърлятъ бюлетинитѣ за

Антон Генева, но вмѣсто това, тѣ били четени до една. Въ заключение тѣ казватъ, че при изборъ, направенъ по такъвъ начинъ, не може да се счете, че е изразена истинската народна воля, особено като се има прѣдъ видъ низката степенъ на развитие на избирателитѣ, които още не разбиратъ добръ правата си и не сж въ състояние да знайтъ до гдѣ се простиратъ правата на властта. Ето защо, ние се надѣваме, казватъ тѣ, че Народното Събрание, слѣдъ като провѣри изложенитѣ отъ насъ факти, ще казира станжлия изборъ.

Това е съдържанието на протеста, който е подаденъ отъ 78 души Казанлъшки избиратели.

Провѣрочната комисия, г-да народни прѣдставители, като видѣ, че оплакванията се отнасятъ, прѣди всичко, въ една обща форма . . . Сега възможно е и е твърдѣ естествено, даже и окръжниятъ управителъ да е билъ въ Казанлъшката околия, но никждѣ не посочватъ на факти, съ които да докажатъ, че управителтъ или околийскиятъ началникъ сж изнасилили волята на нѣкой избирателъ нѣждѣ, по единъ или по другъ начинъ. Касателно агитацията на членъ-секретаря на постоянната окръжна комисия, и това не може да служи за нарушение на Избирателния законъ, защото той, прѣди всичко, не е държавенъ чиновникъ, а е избранъ служителъ, и като такъвъ, споредъ нашия Избирателенъ законъ, той има право да агитира, като всеки партизанствующъ, който иска да бжде избранъ. Азъ не мога да разберж, какъ така да сѣдне, да се затвори нѣкой въ къщи и да не агитира.

Азъ помня, че прѣди двѣ години единъ отъ прѣдставителитѣ бѣше упрѣкнатъ за това, че не е отишълъ на мѣстото, и му се казваше: „Избирателитѣ не тѣ познаватъ; ти не си избранъ“. Е добръ; когато щкъ се отива и се развива агитация отъ общинскитѣ съвѣтници, казватъ, че не трѣбва. Общеприето е, и така трѣбва да бжде, че въобще по-интелигентнитѣ сили сж общински съвѣтници. Ами тѣ сж, които трѣбва да се раздвижатъ и да агитиратъ; и ако не сж тѣ, то кой другъ? Та искамъ да кажж, че по отношение на тия хора, като членътъ на окръжната постоянна комисия, не може да става никаква дума; тѣ сж длъжни да направятъ това. Но по отношение на държавния служителъ, а именно по отношение на окръжния управителъ, понеже съ факти не излизатъ да ни кажжтъ, или нѣкой си избирателъ, или нѣкой въ качество на кметъ, и то съ писмено заявление, че това и това му е казалъ; нито се казва че еди-кой си избирателъ лично се е оплакалъ, че окръжниятъ управителъ го е заплашвалъ, то провѣрочната комисия счете, че на това оплакване не може да се даде точно, тѣй да се каже, такова вѣра, каквато бихж желали да му се даде въ данния случай 78-тѣ души избиратели, и не може да се уважи молбата имъ, за да се казира изборътъ, като неправиленъ и нередовенъ, а тя, комисията, прие, че изборътъ въ Казанлъшката околия, произведенъ на 6-й Септемврий т. г., е билъ извършенъ най-правилно и най-редовно, при пълненъ редъ и тишина и при пълна законность, и ме натовари да ви моля да го утвърдите,

като правиленъ и редовенъ, и да признаете като правилно и редовно избранъ кандидатътъ г-нъ Антонъ Генева.

Никола Хр. Габровски: Г-да прѣдставители! Прѣдстои да провѣримъ добития резултатъ отъ прилаганието на новия Избирателенъ законъ въ послѣднитѣ допълнителни избори, станжлия на 6-й Септемврий т. г. Мълчанието, съ което се прѣкараж другитѣ избори, менъ ми се струва, още не оправдава нито самия законъ, нито щкъ самитѣ избори. Трѣбва да констатираме сега именно, че този Избирателенъ законъ не оправда онѣзи голѣми надѣжди, които възбуди тогава въ болшинството на народнитѣ прѣдставители. Лично за себе си азъ нѣма да кажж нищо, защото съмъ привърженикъ на друга избирателна система, която имахъ честта да развиж въ една отъ минжитѣ сесии на Народното Събрание, именно на пропорционалното прѣдставителство, което може да даде истинско народно прѣдставителство и да гарантира народния суверенитетъ. При все това, азъ намирахъ голѣми прѣимущества въ настоящия Избирателенъ законъ при онзи, който по-напрѣдъ бѣше въ дѣйствието, и съ голѣмо нетърпение очаквахъ да видж неговото приложение на практика. За голѣмо съжалѣние, опитътъ ни показа, че този законъ има твърдѣ голѣми недостатъци. Не му е тукъ врѣмето — има други случаи, когато ще се докоснемъ до тия недостатъци — но тѣй като е дума за единъ отъ станжлитѣ избори, азъ ще илюстрирамъ тия недостатъци, за да се види, че и въ Казанлъжкъ, както и въ всичкитѣ други станжлия избори, народната воля не е била изразена. (Гласове: Не е истина! Лъжешъ!) Споредъ менъ, г-да прѣдставители, единъ избирателенъ законъ трѣбва, прѣди всичко, да гарантира проявлението на народния суверенитетъ, чрѣзъ свободното упражняване избирателнитѣ права на гражданитѣ. Това може да стане не само тогава, когато избирателитѣ се викатъ да гласуватъ на близко разстояние въ опрѣдѣлени пунктове, но и когато се явяватъ на изборното мѣсто, прѣдъ урнитѣ, да могатъ свободно да гласуватъ, да упражнятъ правата си. Какво виждаме ние сега? Законътъ вика избирателитѣ да се явятъ въ най-близкитѣ пунктове да гласуватъ; тѣ се явяватъ въ голѣмо множество, защото имъ е по-близко и по-удобно; но когато отиджтъ да пуцатъ бюлетината си, бюрото имъ казва: часътъ е 6, по нѣмание на врѣме не можете да гласувате, махнете се, отстранете се. И по този начинъ, въ резултатъ излиза, че тѣ се лишаватъ отъ правото, което тѣ иматъ — да подаджтъ гласа си. Такъвъ е случаятъ въ Казанлъшката околия, въ Софийската и въ много други. Азъ ще се основж на самото изборно дѣло и на документитѣ, които се намѣрватъ въ него.

Въ Казанлъшката околия има записани въ избирателнитѣ списъци 17.515 души избиратели. Тѣ сж распрѣдѣлени така: въ първата секция 7.707 души, въ втората — 3.511, въ третата — 3.013 и въ четвъртата — 3.284, всичко 17.515 души. Отъ тѣхъ въ първата секция, която има 7.707 души, гласували сж 1.118 души; отъ втората секция, която има 3.511 души, гласували сж 1.265 души; отъ третата секция, която има 3.013 души, гласували сж 1.312 души,

и отъ четвъртата секция, която има 3.284 души, гласували сж 1.234 души, а всички гласували сж 4.929 души. Като извадимъ именно тая цифра на избирателитѣ, които сж гласували, отъ общото число на записанитѣ избиратели въ списъцитѣ, ще видимъ, че не сж гласували 12.586 души избиратели. Значи, повече отъ $\frac{3}{4}$ отъ избирателитѣ — повече отъ $\frac{3}{4}$ отъ избирателитѣ на Казанлъжската околия не сж гласували. Ще ми кажатъ мнозина отъ васъ: не сж гласували, защото не сж искали и не за първъ пѣтъ виждаме ние български избиратели да не се явяватъ да гласуватъ; и другъ пѣтъ е било тѣй. Туй го знаемъ много добръ, но ние правехме единъ законъ, който има за цѣль да даде на избирателитѣ повече възможность и по-лесно да упражнятъ своитѣ избирателни права. И наистина, тѣ се явяватъ на изборното мѣсто, но не могатъ да гласоподаватъ. Фактитѣ потвърждаватъ това. Отъ заявленията, които сж подадени на бюрото, при производството на избора, се вижда, че е имало още много избиратели, както отъ града, така сжщо и отъ селата, които не сж гласували и молили бюрото да ги допусне да гласуватъ. Двѣ махали отъ Казанлъжъ: Куленската и Долно-Калпакчийската махали не сж могли да гласуватъ; една селска община — Гюсовската — е подала два пѣти на редъ заявления, съ които е молила да ѝ се допусне да гласува. Най-напрѣдъ заявлението е било оставено безъ послѣдствие, защото картитѣ сж били побъркани — номерата на картитѣ не сж съответствували на номерата въ избирателнитѣ списъци. Писарьтъ ги е побъркалъ, като че за това е трѣбвало избирателитѣ да се лишатъ отъ избирателното си право. Най-послѣ, втори пѣтъ бюрото ги допуска, но имъ казва: ще гласувате тогава, когато остане врѣме. Когато приближилъ 3 часѣтъ, тогава тѣ отъ ново подаватъ заявление и искатъ да гласуватъ. Бюрото съ резолюцията си, издадена въ 3 часѣтъ, казва: не имъ се допуска да гласоподаватъ, защото е станжло побъркване въ номерата на избирателнитѣ карти, и защото, когато сж гласоподавали другитѣ села, въ промежукъта тѣ не сж могли да гласоподаватъ. Значи, тази община не е гласоподавала. И отъ града повече отъ избирателитѣ не сж гласоподавали. Това се вижда отъ подаденото заявление. Наистина, че ние не можемъ да опрѣдѣлимъ сега точно колко души избиратели сж се върнали безъ да сж гласували, но като знаемъ, че въ избирателнитѣ списъци фигуриратъ 17.515 души избиратели и че отъ тѣхъ само 4.929 души сж гласували, сир. $\frac{1}{4}$, азъ имамъ право да се съмнѣвамъ, че избраниятъ отъ Казанлъжската околия прѣдставителъ прѣдставлява народната воля. Утвърдението на избора, което се иска сега отъ комисията, не може да стане, защото той не прѣдставлява даже половината отъ числото на избирателитѣ по списъцитѣ. Принципътъ на нашата избирателна система е такава, че прѣдставителтъ трѣбва да е избранъ поне съ единъ гласъ повече отъ половината на избирателитѣ. (Гласове: Не е върно!) Отъ половината на избирателитѣ, разбира се, които сж участвували въ избора, а не въ избирателнитѣ списъци. (Единъ прѣдставителъ: Гдѣ се казва това?) Но ние виждаме тукъ, че е имало избиратели,

които сж искали да упражнятъ правото си, но не сж могли.

Отефанъ Таневъ: Сега разгледваме изборъ, а не Избирателния законъ!

Прѣдседателъ: Молиж, молиж! Г-нѣ Габровски, говорете по избора!

Никола Хр. Габровски: (Продължава.) И казвамъ, че голѣма частъ отъ избирателитѣ не сж могли да гласуватъ, тѣ сж били лишени отъ своето право. Така произведенъ изборътъ, не може да се счита за станжлъ, защото тѣ сж били отстранени.

Въпъ отъ това, г-да прѣдставители, въ дѣлото се намиратъ нѣколко заявления, отъ които се вижда, че властѣта е упражнила своя авторитетъ, своето „морално влияние“ и въ тоя изборъ. Мень ми се струва, че за да бѣде единъ изборъ незаконенъ, нѣма нужда да се констатира непрѣмъжно едно друго насилие, отъ долу или отъ горѣ. Това насилие може да бѣде така упражнено, щото тѣ, безъ да бѣде грубо, пакъ да отнеме правото на избирателитѣ. Вие знаете, че изборътъ не е нищо друго, освѣнтъ единъ договоръ между избирателитѣ и избираемитѣ. Въ тоя именно случай, при сключването на тоя договоръ, самитѣ избиратели не сж могли да упражнятъ своята воля свободно. Констатира се отъ едно заявление, че както прѣди избора, така и въ врѣме на избора, окръжниятъ управителъ, членовѣтъ отъ постоянната комисия, нейниятъ секретаръ и полицейскиятъ приставъ не само сж ходили по агитации, но и въ деня на избора сж посрѣщали избирателитѣ на края на града и на селата и „като овци сж ги подкарвали — гласи заявлението — и сж ги довеждали въ избирателното мѣсто“, гдѣто имъ промѣнявали бюлетенитѣ и имъ давали правителственитѣ. По този начинъ, разбира се, властѣта имъ отнела правото да гласуватъ свободно. (Гласове: Оскърбявате избирателитѣ, като ги наричате овци!) Азъ употрѣбихъ изражение, което е употрѣбено изрично и въ заявлението на контестаторитѣ, защото да се подвеждатъ по тоя начинъ избирателитѣ и слѣдъ тѣхъ да върви полицията, не може да се упрличжтъ другояче, освѣнтъ така, както казахъ. (Аптонъ Геневъ: Нѣмате право да...) — Вие, г-нѣ Геневъ, много скоро начевате Вашата парламентарна дѣятелность. — Ние не можемъ да ги водимъ като говеда, защото за туй нито властъ имаме, нито пѣкъ можемъ да си служимъ съ такива срѣдства.

Найчо Цановъ: Много скоро, много скоро!

Маяно Вояджиевъ: Вие много по-рано захванжхте, г-нѣ Цановъ. Вие още въ първото засѣдание на първата сесия сочехте съ юмруци. (Смѣхъ.)

Прѣдседателъ: Молиж тишина, г-да!

Никола Хр. Габровски: (Продължава.) Г-да прѣдставители! Азъ не съмъ съгласенъ съ теорията на г-на докладчика, че чиновницитѣ имали право да агитиратъ и да упражняватъ своето служебно влияние, както намѣржтъ за добръ. Наистина, тая теория още въ началото ни се проповѣдваше отъ министерската трибуна и ние видѣхме нейнитѣ плодове; видѣхме държавни чиновници,

видяхме полицейски чиновници да злоупотребяват съ своя авторитет и влияние въ изборитѣ и по тоя начинъ винаги да служатъ за оръдия на властующата партия. Единъ изборъ трѣбва да се смѣта за передовенъ и незаконенъ не само когато полицията и войската употребятъ непрѣмно оръжие, или когато властта насилствено е испядила избирателитѣ отъ избирателното мѣсто и ги е лишила отъ избирателното имъ право, но и тогазъ, когато тя си служи съ измама и заплашвания и съ незаконни сръдства, когато употребява авторитета на властта, за да ги сплани, когато упражнява такова влияние, което не имъ дава възможность и време свободно да разсудятъ за кого да гласуватъ. Фактитѣ, които се излагатъ въ заявленията по Казанлъшкия изборъ, твърдятъ, че полицията е имала рѣка въ избора; тя го е ръководила и тероризирала, като е водила избирателитѣ на изборното мѣсто. Но вие не вѣрвате на заявлението на избирателитѣ, защото имате повече вѣра въ свѣдѣтелството на полицейскитѣ власти, които вие считате за ангели. Даже когато тѣ извършватъ явни прѣстѣпления, вие пакъ не допускате, че сж прѣстѣпници и ги защитавате до тогазъ, до когато се произнесктъ сѣдилищата. Но защо да не вѣрвате и на българскитѣ граждани-избиратели, които именно се явяватъ на избора, за да упражнятъ своето избирателно право? Ако мислите, че лъжатъ, направете провѣрка на мѣстото; постановете една анкета и ако се докаже че тия, които заявяватъ това, сж лъгали, дайте ги подъ сѣдъ. Мень се струва, че тоя протестъ на Казанлъшкитѣ избиратели не е направенъ, за да се въведжтъ народнитѣ прѣдставители въ заблуждение и по тоя начинъ да се осуети изборътъ на г-на Генева.

Кандидатътъ, който е пропаднълъ, може би, не е претендиралъ, че ще бѣде непрѣмно тоя пакъ избранъ, тъй като той, както и тия, които доблестно го поддържатъ, не расчитатъ на врѣмenni успѣхи; тѣ не сж могли и не желаятъ да си послужатъ съ ония отвратителни и народозатѣжителни сръдства, съ които си служатъ другитѣ партии въ врѣме на изборитѣ.

Но въпросътъ е тукъ за правото на избирателитѣ; били ли сж тѣ допуснкти свободно да го упражнятъ. Отъ фактитѣ, които имаме по това дѣло, явно се вижда, че тѣ не сж могли да го упражнятъ свободно. Споредъ васъ, тѣ сж го упражнили, макаръ да се е намѣсила полицията, макаръ да сж агитирали чиновницитѣ, макаръ да сж отнемали бюлетениитѣ на избирателитѣ. За васъ е нужно да се докаже тукъ, че наистина повече отъ половината избиратели насилствено сж били испядени отъ изборното мѣсто. Ние, обаче, имаме и по-напрѣдъ такива избори, които вие утвърдихте. — Но врѣме е вече, г-да прѣдставители, да туримъ край на тия работи. Ако новиятъ Избирателенъ законъ имаше за цѣль да даде възможность на избирателитѣ да се ползватъ повече съ своето право и да не се извиняватъ съ туй, че трѣбвало да отиватъ по-надалечъ, за да си подаджтъ гласа; ако новиятъ Избирателенъ законъ имаше за цѣль да даде повече гаранции, да отстрани насилствата, то не значи, че, като отстранимъ грубитѣ и явни

насилли, трѣбва да се примиримъ съ другитѣ не по-малко гнусни сръдства, които сж употребени тукъ, за да се истѣргне избирателниятъ гласъ на българскитѣ граждани. Затова, ние трѣбва да отидемъ до край да гарантираме избирателното право на българскитѣ граждани отъ всички посѣгателства и злоупотребления.

И сега, когато се разглежда тоя изборъ, мень ми се струва, че, ако вие мислите, што въ бѣдѣще да бѣде гарантирано избирателното право на българскитѣ граждани, ако искате да станжтъ тѣ нѣлни господари на своето право, трѣбва да допуснете една анкета. Най-сетнѣ, прецедентитѣ не оправдаватъ такива нѣща; най-насилническитѣ избори, гдѣто беззаконието е било явно, гдѣто крупумъ е игралъ — спомнете си Бѣла-Слатина — вие не само не допуснахте по тѣхъ анкета, но ги одобрихте, като най-законни. Но на ли ужъ затова махнахме стария избирателенъ законъ! На ли вие казахте, че той билъ причината на злото. И при най-идеалния избирателенъ законъ нѣма да се гарантира изборното право, ако лошо се прилага, тѣмче и не зачита отъ властитѣ, и ако гражданитѣ не съзнаватъ правата си.

Ето защо, азъ апелирамъ къмъ васъ, и ви моля, ако мислите, че дѣйствително трѣбва да се зачита народната воля, да допуснете да стане една анкета по тоя изборъ, и ако се констатира, че нарушенията, които се посочватъ въ заявленията на контестаторитѣ, сж дѣйствително станжли, тогава не остава нищо друго, освѣтъ да се консултира отъ ново Казанлъшката околия за кой прѣдставитель желае да си даде гласа.

Г-нъ Генева, може би, да се ползува съ репутацията, която е нужна за единъ депутатъ, за да прѣдставлява тая околия. Азъ нѣмамъ честта да се познавамъ съ него. Въпросътъ тукъ не е за личнитѣ качества на г-на Генева; въпросътъ е, да ли избирателитѣ отъ Казанлъшката околия сж искали за свой депутатъ лицето, което се явява тукъ да ги прѣдставлява; да ли тия 3.000 гласа, които е получилъ отъ 17.515 избиратели, му даватъ нравственно право да бѣде прѣдставитель на цѣлата околия. Ето въпросътъ, който ни прѣдстои да развѣнимъ.

Докладчикъ Никола Ив. Козаровъ: Ще кажж, г-да прѣдставители, нѣколко думи за обяснение на това, което г-нъ Габровски каза. Прѣди всичко, г-да прѣдставители, избирателитѣ отъ Гюевската община не сж били недопуснкти да гласоподаватъ, както твърди г-нъ Габровски. Напротивъ, тѣ сж се явили при бюрото; но понеже избирателнитѣ карти имъ били погрѣшени, то бюрото не могло да успѣе да търсжтъ, да ровжтъ избирателнитѣ списъци отъ 7.000 и толкова избиратели и да ги намѣржтъ, нѣщо, което е бавно. Ето защо, на основание на Избирателния законъ, тѣ сж били отстранени, защото сж счели, че избирателнитѣ имъ карти не били пълни. Подаватъ второ заявление и вече кметътъ пояснява на бюрото, какъ е станжла работата, т. е., че номерацията е била побъркана, но не умислено, а по невниманието на писаря, и молилъ бюрото да ги допусне да гласоподаватъ, което нѣщо бюрото е постановило въ 5 часътъ, т. е. допуснжло ги да упражнятъ избирателнитѣ си права, когато имъ дойде редътъ.

Второто заявление, за което каза г-нъ Габровски, че сж настоявали, и което е оставено безъ послѣдствие, то не е отъ сжщия кметъ, а е отъ 41 избиратели отъ общината. Сами избирателитѣ дали заявлението и бюрото го оставило безъ послѣдствие, като безпрѣдметно, защото за сжщото село е било вземено рѣшение. Така щото, щомъ се е рѣшило да се удовлетвори исканието на общината и щомъ тази община се е прѣдставлявала отъ кмета, то естествено е, че заявлението на 41 души е било безпрѣдметно, защото, както казахъ и по-горѣ, било е рѣшено да гласува тази община. Искахъ да направя тази поправка, защото г-нъ Габровски говори, че бюрото взело рѣшение да не допусне да гласуватъ избирателитѣ отъ тази община.

Второ. По отношение на това, че азъ съмъ твърдѣлъ отъ трибуната, че чиновницитѣ бива да агитиратъ, ще забѣлѣжж, че азъ казахъ за общинскитѣ чиновници, за изборнитѣ лица, като: кметоветѣ, членоветѣ на окръжнитѣ постоянни комисии, членоветѣ на окръжнитѣ съвѣти и други общински чиновници. На тѣхъ не може да се запрѣти да агитиратъ. Едно врѣме, когато бѣше въпросъ за учителитѣ, Вие, г-нъ Габровски, казахте, че учителитѣ иматъ право да агитиратъ, че тѣ сж ръководители, че тѣ сж които отварятъ очитѣ на хората и сж длѣжни да поучаватъ народа. Е добръ; ами ако общинскитѣ чиновници не поучаватъ своитѣ съселани, кой другъ ще ги поучи? Може ли на еднитѣ да даваме право, а на другитѣ да не даваме? Ето защо, на основание на едно заявление отъ 72 Казанлъшки граждани, не може да се вземе рѣшение, както иска г-нъ Габровски, да се испроважда анкетна комисия или пъкъ да касираме избора.

Съгласенъ съмъ за минута съ г-на Габровски да се назначи анкетна комисия, но какво да констатира? Има ли факти, че окръжниятъ управителъ е отишълъ въ едно село и е заплашвалъ Стояна, Ивана и Драгана? Има ли заявление до Народното Събрание, въ което да се казва: на избора дойде околийскитъ началникъ и направи това и това. Съ факти трѣбва да се докаже, а не само да се казва, че минжлъ прѣзъ селото, общава гори и планини и пр. Ето защо не може да се приеме исканпето на г-на Габровски.

Маню Вояджиевъ: Г-да народни прѣдставители! До снощи азъ не вѣрвахъ, че ще се срѣщнж съ г-на Габровски по Казанлъшкия изборъ; защото не бѣше отъ снощи много, па и прѣди 4 часа говорихме съ него, и той бѣше така джентлементъ, щото когато го попитахъ какво е мнѣнието му по Казанлъшкия изборъ, не само ми каза, че има добри свѣдения, но каза даже, че въ Казанлъкъ изборътъ е станжлъ по начинъ такъвъ, който е желателно, каза, да става, да се практикува на всѣждѣ въ България. При тази декларация, при това заявление на г-на Габровски прѣдъ менъ, азъ, право да ви кажж, не вѣрвахъ, че можеше да падне случай, да стане сега нужда да правя възражение за нѣкои неправилности споредъ него, съ които е съпрѣженъ Казанлъшкиятъ изборъ. (Никола Хр. Габровски: Днесъ изучвахъ избора. Това, което казвате, не е истина!) Твърдѣ е възможно днесъ да сте разгледвали и изучвали избора, но вчера ми казахте, че имате свѣдения, отъ частни

источници отъ Казанлъкъ, че Казанлъшкиятъ изборъ е даже така добръ, щото желателно би било, щото и въ другитѣ мѣста да става тѣй. (Никола Хр. Габровски: Не е истина!)—Това е истина. (Шумъ.) Г-нъ Габровски не само вчера така хортува, но и минжлата година по единъ изборъ, по който бѣхъ заинтересуванъ, бѣхъ кандидатъ и бѣхъ избранъ.

Г-да прѣдставители! По прѣдговора, който каза г-нъ Габровски по този изборъ, нѣма да говоря нищо, защото намирамъ, че колкото се касае до нѣкои недостатѣци въ закона, който приехме минжлата година, умѣстно е зарадъ туй да се говори при другъ случай. И менъ даже ми е на умъ, че не само г-нъ Габровски и азъ и други нѣкои прѣдставители, но и самото правителство е съзнало нѣкои грѣшки и неправилности, които се намиратъ въ закона и сжщеврѣменно обѣща, че ще ги внесе въ Камарата, да бжджтъ поправени. Та, отъ като се има това на лице, намирамъ, че даже отъ страна на г-на Габровски бѣше лишно да говори, че ако законътъ е билъ такъвъ или онакъвъ и ако е далъ такива или онакива резултати. Какви резултати даде законътъ, знаемъ ние, знае и г-нъ Габровски, пъкъ и правителството знае, и щомъ като знаемъ всички това, ще се вземжтъ съотвѣтствующитѣ мѣрки, за да се поправжтъ тѣзи недостатѣци. Сега въпросътъ е специално за Казанлъшкия изборъ и не до тѣзи недостатѣци, за които говори г-нъ Габровски. Г-нъ Габровски, г-да прѣдставители, се отправи къмъ васъ да направите анкета за Казанлъшкия изборъ, защото, казва, въ този изборъ нѣма истинско изражение на народната воля; кандидатътъ или избранникътъ г-нъ Геневъ, каза той, не може да се мисли, че е продуктъ истински на народната воля, защото независимо отъ това, гдѣто е избранъ съ 3.103 гласа отъ 17.500 избиратели, ами казва, имало е избиратели, на които не се позволило да гласуватъ. Най-напрѣдъ по този въпросъ, г-нъ Габровски, за да имаше смѣлостъ да хортува и да иска, вслѣдствие на това, една анкета на избора, трѣбваше да ни прѣдстави данни: да ли на други мѣста е имало случаи, гдѣто избранницитѣ да иматъ гласоветѣ на всички избиратели въ едно. Загова, безъ да се гледа за кого се гласува, трѣбваше да прѣдстави данни, въ коя избирателна околия сж отишли повече отъ половината отъ избирателитѣ да гласуватъ. Ако бѣше посочилъ, че въ другитѣ околии отивали $\frac{3}{4}$ или $\frac{1}{2}$ отъ избирателитѣ, а тукъ само $\frac{1}{5}$ или $\frac{1}{4}$, тогава въпросътъ се измѣнява и щѣхме да бждемъ прѣдубѣдени до известна степенъ, че може би въ Казанлъшката околия да сж станжли нѣща, отъ естество да не сж дали възможность на избирателитѣ да отиджтъ да изразжтъ съ бюлетини своята воля и да поддържатъ този или онзи кандидатъ. Такова нѣщо не посочва г-нъ Габровски и съжالياвамъ защо повдига такъвъ въпросъ, когато самъ знае, че той е избранъ съ 800 гласа, а колегията, отъ гдѣто е избранъ, се състои отъ 7—8.000 избиратели.

Никола Хр. Габровски: Отъ 12.000 се състои.

Маню Вояджиевъ: Толковъ по-хубаво, ако сж 12.000 гласа.

Иванъ Лидовъ: Отъ гдѣ знаете, че нѣма да напусне сега залата? (Веселостъ. Смѣхъ.)

Никола Хр. Габровски: Вие трѣбва да ък напуснете, защото сте държавен контролоръ на Класната лотария.

Маню Бояджиевъ: И азъ мислѣхъ, че за г-на Габровски щѣше да бѣде по-достойно, ако напуснеше залата, отъ колкото да възбужда този въпросъ. Той може да го възбуди, но не отъ депутатската скамейка, а вънъ чрѣзъ печата. Така щото, ако г-нъ Габровски намира по принципъ, че единъ народенъ прѣдставитель трѣбва да бѣде избранъ най-малко отъ половината избиратели на една избирателна колегия, тогава въпросътъ трѣбваше да се възбуди не отъ тукъ — защото той е избранъ съ 800 гласа само — а трѣбваше да се възбуди отъ вънъ, чрѣзъ печата, и то като гражданинъ, а не като депутатъ.

Сега, г-да прѣдставители, ще ви кажъ, коя е истинската причина, за гдѣто въ Казанлъжката околия не сж могли да гласоподаватъ повече избиратели, отъ колкото се вижда при дѣлото. Изборътъ въ Казанлъжката околия, както и всички допълнителни избори, станжж, г-да прѣдставители, на 6-й Септемврий т. г. На 2, 3 и 4-й Септемврий, и на 6, 7 и 8-й близу до града Казанлъжъ, на една не голѣма дистанция, не далечъ отъ 7 километра, имаше два панаира, именно Старо-Загорскиятъ и Чирпанскиятъ. Случи се, че тази година изборитѣ се паджжж въ туй врѣме, когато една значителна частъ отъ Казанлъжкитѣ граждани, по търговията си бѣжж длъжни да отиджт и на единия и на другия панаиръ. Зарадъ туй, ако тази година, когато за пръвъ пжтъ законътъ дава удобства да можжт да отиджт и гласоподаватъ повече избиратели, защото тѣ сега пжтватъ не повече отъ 11 кил. до избирателния пунктъ; ако тази година въ Казанлъжката избирателна околия не отидохж съ два пжти повече избиратели да гласоподаватъ, отъ колкото други години, когато се викажж отъ два пжти по-голѣмо разстояние, отъ 24 и 35 кил., то е благодарение на туй съвпадение, както прѣди малко казахъ, че изборътъ попаднж въ такова врѣме, когато имаше панаири, и заради работата си, хората трѣбваше да отиджт и на единия и на другия панаиръ, и за туй въ Казанлъжката околия тая година се явихж само около 5.000 или 5.500 души избиратели.

Г-нъ Габровски намира порочността на тоя изборъ още и въ туй, че имало нѣкакъвъ си натискъ и морално влияние. Г-нъ Габровски, за да ни убѣдеше, че това е тѣй, той не наведе никакви доказателства. Тия заявления отъ трима-четворица души негови приятели въ Казанлъжъ, които сж дадени на бюрото, още не сж доказателства на туй твърдѣние на г-на Габровски, защото оплакванията на тия господиновци могли би да бѣджт исказани и въ по-голѣмъ размѣръ; но щомъ не се поддържатъ отъ повече Казанлъжки граждани, които подкрѣпя г-нъ Габровски, ние имаме причини да вѣрваме, че това се исказва зарадъ туй, че за тѣхно съжалѣние, тѣхнитѣ кандидати не били избрани. Дѣйствително, г-нъ Габровски заяви отъ тукъ въ тѣхно име, безъ да е упълномощенъ, че тѣ много не искали сега да бѣджт избрани; тѣ били толковъ скромни,

че работили отъ далечъ и отъ сега за подиръ 50 години, за да бѣджт избрани; обаче, това не прѣчи на г-на Габровски да е дѣйствувалъ за себе си другоаче.

Никола Хр. Габровски: Азъ дѣйствувахъ и се избрахъ противъ полицията и войската въ 1894 година. Азъ съмъ избранъ противъ волята на правителството. Азъ не съмъ избранъ по милостъ, както мнозина отъ Васъ.

Прѣдседателъ: Моля г-на Габровски да не прави смущение.

Маню Бояджиевъ: Но казвамъ, г-да народни прѣдставители, че това, което може да бѣде казано отъ двѣтри лица, това не е нищо.

Но каза г-нъ Габровски: що щжт тамъ окръжниятъ управитель, околийскиятъ началникъ, полицейскиятъ приставъ, членовѣтѣ на постоянната комисия и пр. Ми се чини, г-да прѣдставители, че това сж думи, само колкото за произвеждане на ефектъ. (Никола Хр. Габровски: Това сж агитатори отъ народната партия.) — Да, това сж членове на народната партия, само че вие нѣмахте никакви данни, нѣмахте доказателства на туй, че тѣ сж упражнили тѣкмо туй влияние, което вие казвате. (Никола Хр. Габровски: Провѣрете!) — Нѣма защо да провѣрваме. Защото, ако Вашитѣ 19—20-годишни момчета, които нищо още не сж направили за тази страна, се оплакватъ; ако тѣ излизатъ съ подписитѣ си да кажатъ, че това и това е станкло, че сж направени тия и тия нѣща, туй не е доказателство и Вие съ нищо не убѣждавате камарата, че е имало натискъ отъ страна на полицията, или че се упражнило надъ избирателитѣ нѣкакво морално влияние отъ страна на правителството или отъ членовѣтѣ на постоянната комисия. Най-първо — хубаво забѣлѣжи г-нъ докладчикътъ — Вие сами прѣди година-двѣ сте поддържали тукъ, че ще бѣде прѣстѣпление и грѣхъ ако кажемъ, че учителитѣ нѣмали право на агитация. Това вие сте възвѣстили отъ тукъ, когато се е говорило за учителитѣ, които съчувствуватъ на Вашата кауза и доктрина. Ако Вие сте казали това за тѣхъ прѣди двѣ години, сега азъ не можъ да разбержж какъ се осмѣлявате да искате да отнемете това право на членовѣтѣ на постояннитѣ комисии, на членовѣтѣ на общинскиятъ съвѣти, които иматъ повече граждански права отъ твоитѣ 20 и 21-годишни учителчета, които знажжт само едва що свършжт . . . (Ржкоплѣскание.), които гледатъ само да свършжт и да искатъ права, но не и да искатъ да изпълняватъ своитѣ задължения.

Никола Хр. Габровски: Тѣ сж съзнателни граждани и съ съзнание сж гласували, а не като Вашитѣ, да ги воджтъ като животни.

Прѣдседателъ: Пазете тишина и благоприличие, г-нъ Габровски! (Шумъ).

Никола Хр. Габровски: Да не ме прѣдизвиква.

Маню Бояджиевъ: Азъ, г-да прѣдставители, не го крижж, и струва ми се, че ще бѣде много прѣкалено, ако вземемъ да твърдимъ противното, че отъ вънъ, като граждани, като партия, ние не си служимъ съ кметовѣтѣ и общинскиятъ съвѣтници и разни други граждани, за да си помогнемъ въ изборитѣ. Азъ мислѣхъ, че ще се червимъ,

ако твърдимъ противното, ако кажемъ, че това не е тъй. Но нека да ми каже г-нъ Габровски: на какво основание той твърди и кой законъ казва, че тия лица нѣматъ право да съдѣйствувать, за да иматъ изборитѣ исходъ тъкмо въ полза на тия, които сж избрани? Съ какво право твърди той, че тѣ нѣматъ право да агитиратъ, да убѣждаватъ разни български граждани, че не трѣбва да се присъединяватъ и поддържатъ тази или онази кандидатура? Азъ мислѣхъ, че г-нъ Габровски въ този случай и въ туй отношение направи една лъжлива крачка и струва ми се, въ тази минута, той се кае въ душата си, за гдѣто отиде да исказва едни невѣроятности. (Никола Хр. Габровски: Не сж невѣроятности!) Ако настоявате на туй, азъ ще Ви кажж, че не сте прави. Защото, тамъ, гдѣто Ви изнася, излизате съ другъ езикъ да говорите, а тамъ, гдѣто Ви не изнася, отивате въ противоположно направление. (Никола Хр. Габровски: Винаги едно и сжщо поведение държимъ ние и една и сжща пѣсенъ пѣмемъ.)

Каза г-нъ Габровски, че окръжниятъ управителъ се явилъ въ Казанлъжъ, че приставтъ се явилъ въ нѣкои села. Че какво отъ това? Това не опорочва избора? Ами че окръжниятъ управителъ може да се явява въ окръга си по служебни дѣла, може да стане и отиде за расходъ, за свое удоволствие. Какво отъ това? Имате ли оплакване отъ 100—150 души български граждани, въ което да казватъ, че окръжниятъ управителъ днесъ е употрѣбилъ това и това и поведе слѣдъ себе си, вслѣдствие нанесената отъ него угроза, толкозъ стотини избиратели и че съ патискъ ги накара да поддържатъ тази и тази кандидатура? (Никола Хр. Габровски: Има отъ 78 души.) — Добрѣ; но Вамъ Ви казахъ, че на избора сж се явили 4—5 хиляди души избиратели. Щомъ като се не поддържа това оплакване отъ 2—3 хиляди души, излиза . . . (Прѣрѣкание съ Никола Хр. Габровски.) Намирамъ, г-да прѣдставители, . . . (Шумъ. — Не се чуе).

Прѣдседателъ: Г-нъ Габровски! Ще изпълни рѣшението.

Маню Бояджиевъ: Намирамъ, че домогванията на г-на Габровски сж домогвания не на мѣстото си и намѣрвамъ, че г-нъ Габровски, когато се отнесе къмъ васъ съ апелъ да иска анкетна комисия по Казанлъжскитѣ избори, самъ е убѣденъ, че това му искание не е сериозно, самъ той не вѣрва въ това, и азъ се надѣвамъ, че почитаемото Народно Събрание ще приеме, че въ случая този изборъ съдържа всички условия на единъ изборъ редовенъ и законенъ и че вие ще го утвърдите.

Василъ Ив. Димчевъ: Г-да народни прѣдставители! Мислѣхъ, че всички прѣдложения, които правимъ, и всички домогвания, които прѣдвяваме въ Народното Събрание, трѣбва винаги да почиватъ на законитѣ. Понеже ние правимъ законитѣ и понеже всичко, което става въ страната, претендираме, че почива на законно основание, то трѣбва и онова, което поддържаме, че е стангло право или криво, да го съобразимъ съ закона. До когато съществува единъ законъ, не може да казваме, че това е право или криво, защото законътъ е кривъ. Менъ ми се струва, че г-нъ Габровски

най-много е въ състояние да знае това нѣщо; слѣдователно, неоснователенъ е първиятъ неговъ мотивъ, че изборътъ е нередовенъ, защото не могли да гласоподаватъ всички избиратели, които се били явили този день на избора. Нѣма да се спирамъ върху онѣзи цифрови данни, които се дадохъ отъ г-на докладчика и отъ които се ползува г-нъ Габровски, за да каже, че изборътъ билъ нередовенъ, защото числото на избирателитѣ отъ околията е било 17.500, явили сж се и гласоподавали около 5.000 души и избраниятъ кандидатъ е получилъ 3.000 гласа. Г-нъ Бояджиевъ твърдѣ аргументално обори това сжждение на г-на Габровски и затова нѣма да се спирамъ върху него; само едно нѣщо ще кажж, че отъ гледна точка на закона при този изборъ сж съществували условия много по-благоприятни, за да се явятъ повече избиратели да гласоподаватъ. Знае се, че, споредъ стария законъ, числото на секциитѣ бѣше двойно повече отъ числото на кандидатитѣ; въ този допълнителенъ изборъ, споредъ стария законъ, трѣбваше да имаме двѣ кутии: споредъ новия законъ ние сме имали четири. Споредъ стария законъ, всички бюлетини трѣбваше да се събератъ въ двѣ кутии, когато сега въ четири. Слѣдователно, законътъ е далъ всички възможни условия, за да могатъ да се явятъ и гласоподаватъ повече избиратели. Но, казва г-нъ Габровски, че не сж се дали повече отъ половината гласове на всички избиратели и че имаме право да се съмнѣваме, че г-нъ Геневъ е истински прѣдставителъ отъ Казанлъжската околия. Г-да прѣдставители! Да се явехъ повече отъ половината избиратели, 8 хиляди души, възможно ли бѣше да гласоподаватъ въ четири секции? — Не бѣ възможно. Ами като не е възможно, трѣбва ли да касираме избора, защото не било възможно да гласоподаватъ въ толкозъ кутии, когато отъ друга страна кутиитѣ сж били толкозъ, колкото прѣдвизжда законътъ? Ние трѣбва да съобразимъ станглия изборъ съ закона и тогава да сждимъ, да ли изборътъ е правиленъ или неправиленъ. Менъ ми се струва, че отъ всичкото разбиране на работата имаме диктовката да разсжждаваме така.

Казва г-нъ Габровски, че ние по този изборъ трѣбба да допуснемъ анкета. По-напрѣдъ говореше, че изборътъ билъ неправиленъ, защото не могли да гласоподаватъ толкозъ, колкото сж дошли, а пъкъ не съобразява отъ даннитѣ въ изборното дѣло, колко души сж се вържили и връщанието на тия избиратели може ли да има нѣкакво значение, нѣкаква важность за резултата на избора? Понеже ние сме близу до Казанлъжската околия, имаме възможность да прослѣдимъ въ по-голяма подробность какъ е стангль изборътъ и знаемъ повечето вѣща отъ туй, което се съдържа въ книгата по изборното дѣло. Истина е, че 50—60 души отъ Габаревската община не сж могли да гласоподаватъ; истина е, че и отъ гр. Казанлъжъ нѣкои не сж гласоподавали, но тѣ не сж били повече отъ 300. Докладчикътъ обясни, че не сж могли да гласоподаватъ отъ Габаревската община, защото общинскитѣ писаръ не се е съобразилъ да тури ония помера, които да отговарятъ на избирателния списъкъ. И самичкъ единъ членъ на бюрото ни расправяше: Ако допуснемъ тази община да гласопо-

дава, щѣхме да отнемемъ на 4—5 пѣти повече избиратели възможността да гласоподаватъ; защото, за да намѣримъ на едного името, трѣбваше да търсимъ изъ цѣлия списъкъ, между пѣколко хиляди имена, за да го намѣримъ. И ако бѣхме удовлетворили това желание, именно щѣхме да нарушимъ закона, защото щѣхме да лишимъ 5 пѣти повече избиратели отъ правото да гласоподаватъ. Какво направихме? — Вземахме такова рѣшение: да оставимъ тия избиратели да гласоподаватъ, слѣдъ като свършватъ гласоподаването другитѣ общини, ако остане, разбира се, врѣме.“ Но тѣзи избиратели сж 50—60 души. Допущамъ да има и въ Казанлъжкѣ 200—300 души. Но, г-да народни прѣдставители, нека се погледне на резултата, съ какво количество на гласове избориятъ надминава другитѣ кандидати? Ами ние имаме данни отъ дѣлото, че негласувалитѣ избиратели щѣли да увеличатъ гласовѣтъ на избория кандидата; казватъ: „но нѣмание врѣме, не можахме да гласоподаваме, но щѣхме да гласоподаваме за кандидата на „Народната партия“ г-нъ Антонъ Геневъ.“

Важното е — и най-много за туй взехъ думата — гдѣто се намеква, че окръжниятъ управителъ отишълъ въ Казанлъжката околия и направилъ агитация за въ полза на правителствения кандидатъ. Съвършено случайно, г-да прѣдставители, въ окръжния свѣтъ получихме телеграма отъ Пловдивския окръженъ свѣтъ, да вземемъ мѣрки за да се прокара единъ пѣтъ прѣзъ Рахманлий. Окръжниятъ управителъ, като се получи телеграмата, казва: „ходихъ да изучавамъ работата и този е случаятъ, гдѣто казватъ, че съмъ ходилъ да агитирамъ.“ Понеже се хвърли сега обвинение върху управителя, длъженъ съмъ да кажж случая, за който той е ходилъ изъ Казанлъжката околия.

Въ заявлението се казва, че окръжниятъ управителъ заплашвалъ избирателитѣ и казвалъ, че не знажж какво щѣлъ да направи. Когато се казва, че нѣкои хора вършатъ нѣщо, трѣбва да се съобщаватъ работитѣ и нѣщата съ самитѣ лица. Най-напрѣдъ, вие може да знаете, че окръжниятъ управителъ е единъ интелгентенъ човѣкъ, докторъ на административнитѣ науки, и може ли този човѣкъ да отиде току-тъй да заплашва избирателитѣ и да имъ казва: вие за тогова ще гласувате! Най-напрѣдъ за себе си това не го доущамъ и не можж да приемж, че той ще отиде по единъ такъвъ нахаленъ начинъ по агитация. Бихъ повѣрвалъ за морално влияние, но трѣбва да се приведатъ фактитѣ, както си сж, за да ги повѣрваме. Па и тѣй, както го прѣдставятъ, не е вѣрно, защото и отъ други источники знаемъ, че не е било така: той е ходилъ въ едно или двѣ села, когато сега изборътъ въ Казанлъжката околия е билъ раздѣленъ на нѣколко секции. Ами въ другитѣ секции кой е способствувалъ, та кандидата Геневъ да получи повече гласове? Слѣдователно, не може да търсимъ морално влияние отъ страна на окръжния управителъ.

Но, казва се, че кметовѣтъ били способствували. Азъ знажж, г-да прѣдставители, че въ Казанлъжката околия има кметове, които бѣхж и противъ правителствения кандидатъ, и за тия кметове не се казва нищо. Тия кметове развивахж пб-голяма дѣятелностъ въ противоположна смисълъ, и тѣ

бѣхж хора съвършено добри, хора интелгентни, хора съ заслужено звание и значение, и тѣ се похваляватъ, а другитѣ кметове сж лоши, защото сж дѣйствували по друга посока. Трѣбва г-нъ Габровски, когато говори по този изборъ, да направи този комплиментъ, че отъ какъ сжществува България, въ Казанлъжката околия, която минава като русофилски центръ, когато единъ отъ шефовѣтъ на русофилската партия се яви като кандидатъ, другъ единъ отъ социалиститѣ получи двойно повече гласове отъ него: тѣхниятъ кандидатъ получи 1.000 гласа, а другиятъ — 500 гласа. Това е, може би, единъ критерий, до колко въ Казанлъжката околия е могло да има насилни и морално влияние и, ако е имало такива, не знажж на коя страна може повече да тежжтъ и да повлияжжтъ на резултата на избора. Азъ навеждамъ разни факти, посочвамъ на тѣзи резултати, за да се иматъ прѣдъ видъ, когато се твърди, че по този изборъ е имало морално влияние. (Никола Хр. Габровски: Ние дължимъ тия резултати на нашата дѣятелностъ! — Смѣхъ.) — Признавамъ. Съвършено истина говори г-нъ Габровски, като казва, че тѣ дължатъ тия резултати на тѣхната дѣятелностъ. (Шумъ.) Г-нъ Габровски говори сега истината, но той знае, че така сжщо развивахж дѣятелностъ и другитѣ кандидати. Г-нъ Даневъ самъ бѣше дошълъ въ Казанлъжката околия, обиколилъ бѣ всичкитѣ села, гдѣто расчиташе на свои послѣдватели, които тоже развивахж най-голяма дѣятелностъ, но тѣ получихж 400 гласа, а вие получихте 900 гласа. Коя е причината на това? — Причината е, че вие имате повече послѣдователи, а пѣкъ тѣ иматъ пб-малко; но и тѣ и вие имате пълна свобода. Агитацията и свободата бѣше еднаква за всички и който е ималъ повече послѣдователи, той е могълъ да спечели. (Никола Хр. Габровски: Ние не бърваме въ държавнитѣ ковчезничества! — Шумъ. — Протестирания отъ дѣеницата.)

Г-да прѣдставители! За да свършж, задавамъ си този въпросъ. Иска се да се направи анкета. Естествено, за да се отреди една анкета, нейната задача ще бѣде да провѣри: да ли извѣстни факти сж дѣйствителни или не. Казва се: защо да вѣрваме на окръжния управителъ, защо да вѣрваме на кметовѣтъ, а да не вѣрваме на българскитѣ избиратели? Прѣди всичко, г-да прѣдставители, ние не вѣрваме на окръжния управителъ, не вѣрваме на кметовѣтъ, защото тѣ не сж дошли да ни кажжтъ, че това е станжло така или иначе, но нѣмаме основание да вѣрваме и на онова заявление на 80-тѣ души избиратели, защото това заявление не съдържа нито единъ фактъ обясненъ. А пѣкъ да се говори въ общи думи, че имало насилни; че били връщани избирателитѣ вниъ отъ града — това е най-лесна работа; но когато се казва, че били срѣщани избирателитѣ отъ полицейския приставъ и стражаритѣ, които имъ сежсвали опозиционнитѣ бюлетини, трѣбва да съобразимъ туй нѣщо съ дѣйствителността, трѣбва да съобразимъ какъ е било срѣщанието по пѣтя и какъ имъ сж давали други бюлетини, когато иматъ да продължаватъ още 5—10 километра пѣтъ до изборното мѣсто, гдѣто ги чакатъ сума агитатори; които имъ пѣхатъ бюлетини за своитѣ шефове, и още да се казва, че тѣхното право било насилено. Даже и да бѣше

това истина, то пакъ не можеше да измѣни резултата на избора; защото при изборното мѣсто сж стояли, както застъпниците на кандидатитѣ, така сжщо и тѣхнитѣ по-важни агитатори, и никой отъ тѣхъ не е заявилъ на бюрото, че на еди-кого си бюлетината е била скжсана и му е дадена друга. Нека не забравяме още, че сега прѣдсѣдателитѣ на бюрата бѣхж сждии и нѣмаше да оставжтъ таково едно заявление безъ послѣдствие, или пъкъ нѣмаше да го оставжтъ незабѣлѣзано въ протокола. Тѣй щото, азъ намирамъ, че исканието на г-на Габровски за анкета не може да бжде уважено, защото нѣма какво да се провѣрява и отъ нежж нѣма да има никакви практически резултати. Нека правимъ смѣтка, че не е въ полза на българекитѣ граждани току-тѣй по кефа на тогозъ или оногозъ, по разбиранieto на тогозъ или оногозъ да влачимъ едно толкова хилядно население по избори, защото знаемъ колко може да струва единъ изборъ на населението, когато за щѣло-нещѣло правимъ избори. Отъ друга страна, ако назначимъ една анкета, и тя ще струва извѣстно количество пари, които нѣма да се оправдажтъ, защото резултатитѣ ще бжджтъ такива, каквито ги виждаме.

Иванъ Пецовъ: Г-да прѣдставители! Мисълта, която искахъ да изразж прѣдъ васъ, почти се изрази отъ нашитѣ колеги г. г. Бояджиевъ и Димчевъ. Г-нъ Габровски поиска касиранieto на Казанлъшкия допълнителенъ изборъ, или най-малко една анкета, по двѣ причини, както вие сами разбрахте. За една отъ тѣзи причини той поставя недостатъкъ на Избирателния законъ, а друга — защото билъ нарушенъ въ извѣстни пунктове самиятъ законъ. Обаче, когато ние ще се произнесемъ: редовенъ ли е този изборъ или не, ние не ще се произнесемъ за касиранieto му, на основание на това или въ свръзка съ това: да ли е пълненъ Избирателниятъ законъ или има недостатъцитѣ, на които г-нъ Габровски показа. За да се произнесемъ по този изборъ, трѣбва да имаме прѣдъ видъ само едно нѣщо, и то е: да ли има нарушения на дѣйствующия Избирателенъ законъ въ дадения случай. Самъ г-нъ Габровски признава, че дѣйствително този законъ е много по-добъръ и прѣвсходствува въ много отношения стария Избирателенъ законъ. Но г-нъ Габровски каза, че понеже секциитѣ сж били малко, то не сж могли да гласуватъ всичкитѣ избиратели и за туй именно трѣбвало да се касира този изборъ. Много на мѣсто му се възрази отъ г. г. Бояджиева и Димчева, че въ нашия Избирателенъ законъ не е казано, че ако не гласуватъ половината, или повече отъ половината отъ избирателитѣ, изборътъ да се счита незаконенъ; а щомъ това го нѣма въ закона, разбира се, че не може да се поддържа отъ единъ депутатъ подобно искание — да се касира изборътъ, защото не били гласували повече отъ половината отъ избирателитѣ. Онова, което азъ намирамъ за особено важно въ думитѣ на г-на Габровски, то е, гдѣто той призна истината, отъ една страна, че този Избирателенъ законъ дава голѣми прѣимущества прѣдъ сжществуващитѣ до сега такива закони, и второ, че изборитѣ по този законъ не сж станжли чрѣзъ насилия, или споредъ неговото изражение, че изборитѣ не сж станжли насилнически.

И щомъ тѣ не сж станжли насилнически, щомъ при произвежданieto на избора въ Казанлъкъ е имало редъ и тишина и щомъ не е доказано, че въ врѣме на избора нѣкои избиратели противозаконно сж били отстранени и не сж могли да упражнжтъ правото си, тогызъ нѣма смѣнитие, че възраженията на г-на Габровски и неговото искание, да се признае този изборъ за неправиленъ и незаконенъ, сж неоснователни. Азъ нѣма да се спирамъ върху заявленията, които сж подадени отъ извѣстни лица по този изборъ, защото по този въпросъ доста много и обстоятелствено се говори отъ г-да прѣдговорившитѣ. Но азъ мислж, че е потрѣбно, когато нѣкои избиратели даватъ подобни заявления, прѣди всичко, да ги подаватъ въ извѣстния прѣдвиденъ отъ закона срокъ, и при това, считамъ като непрѣмѣнно условие, щото тия лица да прѣдставжтъ и доказателства, че наистина тѣ иматъ качеството на избиратели; защото твърдѣ възможно е да събере човѣкъ подписитѣ на шѣколко лица, да ги подпише на едно заявление и да го поднесе на Народното Сѣбрание или на Бюрото и да иска касиранieto на извѣстенъ изборъ, безъ обаче тия лица да иматъ качеството на избиратели.

Г-нъ Габровски каза, че въ данния случай, като не е имало насилие, имало е морално влияние. Тази дума „морално влияние“, много често се употрѣбжава у насъ, и въ печата, и тукъ въ Народното Сѣбрание; но менъ ми се струва, че ние трѣбва да отдѣляме и различаваме „моралното влияние“ отъ „моралното насилие“. Ако се допусне, че наистина е имало заплашване при произвежданieto на единъ изборъ и че дѣйствително то е причинено отъ лица, които сж могли да го направжтъ и отговарятъ за това нѣщо, или които сж могли чрѣзъ заплашването да внушжтъ страхъ на избирателитѣ, и това да имъ е поддѣйствувало да се оттеглжтъ отъ гласоподавание, разбирамъ, че това е морално насилие; но азъ не можъ да разберж, или по-добъръ не можъ да считамъ, че моралното влияние е осждително тогызъ, когато правителството съ своитѣ добри дѣла е могло да спечели довѣрието и любовта на народа и избирателитѣ да тичатъ и искатъ да гласуватъ за онзи кандидатъ, който го поддържа, или че чиновницитѣ, които се памѣрватъ между това население, сж спечелили . . . . (Не се чуе). Това е влиянието, което наричаме морално; но то не е насилническо влияние. Осждително ли е за единъ избирателъ, че е отишълъ да гласува за кандидатъ, който принадлежи на правителството? — Не е. Така щото, като различавамъ моралното влияние отъ моралното насилие и понеже не е доказано, че въ Казанлъшкия изборъ е упражнено нѣкакво морално насилие, то само по себе си слѣдва, че исканието на г-на Габровски, било за касиранieto на този изборъ, било за анкета да се проводи, е неоснователно — аслж нѣма и какво да изслѣдва — и понеже изборътъ не е опороченъ съ никакви доказани нарушения на закона, то азъ считамъ, че е достатъчно обясненъ въпросътъ и съмъ на мнѣние, че изборътъ на Казанлъшкия народенъ прѣдставителъ, като редовенъ и законенъ, трѣбва да се утвърди. (Гласове: Исчерпанъ е въпросътъ! Да се гласува!)

Стефанъ Таневъ: Г-да! Азъ ще кажъ само нѣколко думи. Азъ нѣма да се простирамъ до тамъ по сжществото на избора, съ нѣкои дребни исклучения, отъ колкото да отговорѣмъ на г-на Габровски за нѣкои работи.

Чипи ми се, че г-нъ Габровски, когато взе думата, нѣма куража да излѣзе съ данни и не бѣше убѣденъ, че дѣйствително има нѣкакви нарушения по Казанлъжкия изборъ и да иска сериозно касирането на избора или опрѣдѣляване на анкета. Неговата цѣль бѣше друга Ти бѣше само да даде възможност да става шумъ въ Камарата, да се простре до галерията, да отиде до обществото, за да прѣдаде значение на нѣкаква си социалистическа група въ Казанлъжъ.

Иванъ Т. Лидовъ: Не го закачайте, че може да си излѣзе отъ Събранието!

Никола Хр. Габровски: Азъ, може би, ще си излѣзъ, а Вие останете тукъ!

Стефанъ Таневъ: (Продължава.) Той е въ душата си убѣденъ, защото ни казва прѣдъ очитѣ, че не е убѣденъ, че може да се прокара тѣхенъ кандидатъ въ Казанлъжъ, но че само така, да се нареди анкета, за да се види, че на нѣкои други избиратели не се допуснжло да гласоподаватъ. (Никола Хр. Габровски: Защото потѣпкахте правата на избирателитѣ!) Като оставамъ на страна неговото праздно заключение, вѣнъ отъ сжществующия Избирателенъ законъ, че единъ народенъ прѣдставителъ не може да се радва на мандата, ако той не получи гласовѣтъ на половината, за което доста бѣше упрѣкнжтъ отъ г-на Маня Бояджиевъ за този абсурдъ, той се докоснж и до други страни на избора, безъ да докаже твърдѣнията си.

Г-нъ Габровски каза още, че много избиратели били останжли вѣнъ отъ урнитѣ и не били допуснжти да гласоподаватъ, защото не останжло врѣме. Това не е истина. Азъ съмъ близу до Казанлъжъ и съмъ лице, което знае по-добрѣ работата по този изборъ. Не е вѣрно, че имало хиляди избиратели, останжли вѣнъ отъ урнитѣ и не били допуснжти да гласоподаватъ, а само една община, на която списъцитѣ сж били погрѣшени и която послѣ се е допуснжла да гласоподава. При закриването на избора, въ 6 частъ, сж останжли само нѣколко души не гласували — около 50-100 души — и то отъ онѣзи махли, или онѣзи казанлъжски граждани, които щѣхж да гласоподаватъ за кандидати на народната партия. Слѣдователно, на никакви социалисти отъ вѣнъ не е отнѣто правото да гласоподаватъ.

По другия въпросъ на г-на Габровски, за влиянието на администрацията, достатъчно му се отговори отъ прѣдговорившиятъ мой другари и затова азъ не считамъ за пуждно да му отговарямъ по този въпросъ. Азъ само единъ фактъ ще констатирамъ тукъ, прѣдъ народното прѣдставителство, който фактъ и г-нъ Габровски не може да откаже, че Казанлъжката околия бѣше се прѣобърнжла на мравунякъ отъ агитатори. Агитатори имаше отъ всичкитѣ партии и въ всичкитѣ села; фантони въ Казанлъжъ не бѣхж останжли и Казанлъжскитѣ граждани и други, които отивахж да агитиратъ, бѣхж принудени да отиватъ да докарватъ такива отъ Калоферъ, Карлово и даже отъ Стара-

Загора. Истина ли е това, г-нъ Габровски? Казанлъжката околия бѣше пълна съ папачъ избиратели отъ всичкитѣ села. Тѣй ли е г-нъ Габровски? Сега, ако имаше нѣкакво заплашване, ако имаше нѣкакво обуздание на свободата, защо бѣхж събрани мравунякъ агитатори и избиратели? (Никола Хр. Габровски: Това е право на избирателитѣ!) Слѣдователно, пада Вашето казване, че окръжниятъ управителъ употребилъ насилие чрѣзъ полицията. Ако той бѣше и присѣтствувалъ тамъ, можеше ли да каже: ще ви избѣснж! Вие много хубаво знаете, че чрѣзъ деня на избора окръжниятъ управителъ бѣше се затворилъ цѣль денъ, като плѣхъ, само и само да се не каже, че е повлиялъ върху резултата на избора. (Никола Хр. Габровски: Имаше агитатори чиновници!) Г-нъ Габровски казва, че имало агитатори чиновници; но той е адвокатъ и не е да не знае, че има Избирателенъ законъ и че въ него има наказателни распорѣждания доста строгички. Г-нъ Габровски нѣмаше, освѣнъ да прибѣгне до помощта на закона и да докаже, че дѣйствително единъ окръженъ управителъ е агитиралъ и е направилъ прѣстѣпление.

Никола Хр. Габровски: Министрѣтъ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла нѣма да даде разрѣшение да се даде подъ сждъ, както не даде за Варненския околийски началникъ, който извърши безчестие!

Стефанъ Таневъ: Азъ казвамъ, че ще даде непрѣмъжно разрѣшение; подайте заявление.

Никола Хр. Габровски: Като не даде за Варненския околийски началникъ, нѣма да даде и за другито!

Стефанъ Таневъ: Сжщиятъ този министръ ще Ви даде разрѣшение, защото въ врѣмето на тѣзи сжщитѣ министри, когато въ България името социалисти не се бѣше чуло, тази фракция не само се разви, но и захванж да цѣвти и въ врѣмето на това лошо правителство дойдохте до таково положение, щото и Вие да се борите отъ името на нѣкаква си фракция, а сега дохождате тукъ и казвате, че сте онеправдани. Азъ бихъ желалъ Вашата идея да цѣвти, когато дойде и друго правителство, както сега, при едно тираническо правителство, както го наричатъ Вие.

Никола Хр. Габровски: Вие длѣжите Вашия успѣхъ на правителството, а ние на насъ!

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Габровски! Прѣкали го вече!

Стефанъ Таневъ: Г-нъ Габровски каза още, че послѣдователитѣ на г-на Генева били водени като крави, а неговитѣ послѣдователи били съзнателни избиратели. Азъ пъкъ Ви увѣрявамъ, г-нъ Габровски, че много по-добрѣ познавамъ единъ по единъ Вашитѣ послѣдователи и че тѣ скоро — нѣма да се мине много врѣме — единъ по единъ ще Ви напуснжтъ и ще си обержтъ крушитѣ; защото, Вашитѣ послѣдователи, като исклучимъ онѣзи младежи, които вѣрватъ въ нѣкоя идея, останжлата частъ, която се състои отъ бѣдни наивни еспафлии, хора невѣжи, сж се помамили по нѣкакви си блага, които ще проистечжтъ отъ Вашата доктрина, за распрѣдѣлението на богатствата, но като се убѣднжтъ че Вашитѣ идеи сж утопии и нѣма да се осжществнжтъ, ще Ви напуснжтъ.

Никола Хр. Габровски: Благодаримъ, че имаме поне идеални младежи, а Вие нѣмате никакви! Само гешефтаритѣ сж на Ваша страна!

Стефанъ Таневъ: (Продължава.) Когато единъ народенъ прѣдставителъ излиза да говори, безъ да се ослани на книгата, които се намиратъ при дѣлото, безъ да говори въ името на факти, като се маскира само върху общи фрази, съ които иска само така да повдига въпросъ прѣдъ обществото, а не да хвърля свѣтлина върху избора, азъ мислѣх, че на неговитѣ думи не трѣбва да се дава сериозно внимание. Азъ мислѣх, че г-нъ Габровски щѣше да направи по-голъмо кавалерство, ако дойдеше заедно съ мене, да признае, че ако и да има нѣкои недостатѣци въ закона, за които и правителството се е убѣдило, но тоя законъ даде възможность на повече избиратели да участвуватъ въ изборитѣ, и че сегашното число явивши се избиратели е по-голъмо отъ колкото по-прѣди. Слѣдователно, самото това обстоятелство доказва, че законътъ е далъ своитѣ добри плодове и когато подъ закрилата на този законъ г-нъ Габровски имаше възможность да види, да излѣзе неговата партия съ 800 гласа въ Казанлъжъ, менъ ми се чини, че въ този случай той трѣбваше да благодари, а не да упрѣква.

Иванъ М. Лиловъ: Касателно правилността на избора нѣма нито думица да кажъ, защото виждамъ, че всичкитѣ контестации, които сж подадени противъ него, сж неоснователни. Ще се спрж само на послѣднитѣ думи на г-на Габровски, съ които той прѣкъснж г-на Танева, когато говореше. Г-нъ Габровски каза тукъ, въ отговоръ на г-на Танева, че тѣхниятъ — на социалиститѣ — успѣхъ се дължалъ на тѣхната идеална пропаганда. Ще ви расправж за единъ фактъ, станжлъ въ Франция, та да видите до колко тѣзи хора — социалиститѣ — сж идеални. Въ 1892 год., когато, чрѣзъ фалшифициране на избирателнитѣ списѣци, социалиститѣ въ гр. Толуза пипватъ общинското управление, вжтрѣ въ единъ мѣсець всички си накупижж файтони. Централното управление въ Парижъ се стрѣснжло, испраца хора да направжтъ ревизия и какво да види? — Касата ограбена! Това се казва идеална младежъ!

Никола Хр. Габровски: Нѣма нужда да отиваме въ Парижъ! Погледнете на народната партия и тукъ, че сж само гешефтари. (Шумъ.)

Докладчикъ Никола Ив. Козаровъ: Г-да прѣдставители! Една малка грѣшка даде поводъ на г-на Габровски да се рѣши да излѣзе да иска касираннето на избора. Но тая грѣшка не е моя, а е на бюрото, което е произвело избора въ първата секция. Дѣйствиелно, когато прѣгледахме книгата, ние всички видѣхме, па и г-нъ Габровски видѣ, че въ протокола е отбѣлзано, че избиратели въ първата секция е имало 7.707 души, отъ които се явили и гласували само 1.118 души. Както виждате, тукъ има една разлика доста голѣма и даже съмнителна. Ние всички гледахме на тая цифра, но никой отъ насъ не си направи трудъ да види, да ли нѣма грѣшка. Сега обаче, слѣдъ като се разгорѣщи доста много г-нъ Габровски и непрѣмѣнно като наблѣга върху това, че въ първата секция имало 7.707 души

избиратели — защото въ другитѣ три секции нѣма да сж постжпили никакви заявления отъ застъпницитѣ, нито отъ другитѣ 5 души кандидати за нѣкакво оспоряване, а само въ първата секция има подадени такива — отъ които само 1.118 души се явили, то за да се избѣгне всѣко съмнѣние, каквото може да се вроди у човѣка отъ тая цифра, и слѣдователно да се допусне, че може да сж истикали приятелитѣ на г. г. Габровски и Бозвелиевъ и да сж допуснжти да гласуватъ само другитѣ, азъ се постаряхъ да направж една справка въ стенографическитѣ дневници и ето какво намѣрихъ. Отъ дневницитѣ на IX-то Обикновенно Народно Събрание, книга първа, страница 35, се вижда слѣдующето: Докладчикътъ г-нъ Боби Лафчиевъ е докладвалъ по избора, станжлъ въ Казанлъжката избирателна околия, и той е казалъ, че числото на избирателитѣ въ тая околия е възлизало на 13.000 души, а тѣкъ отъ смѣтката, която прѣди малко се направи отъ книгата по тоя изборъ, станжлъ тая година, излиза, че числото на избирателитѣ въ тая околия възлиза на 17.500 души, т. е. има една разлика точно отъ 4.000 души. Така щото, сега като указвамъ на тая грѣшка, искамъ да се поправи тя, та да се знае, че въ първата секция е имало 3.707 души избиратели, отъ които се явили 1.118 души, а не 7.707 души, както погрѣшно е отбѣлзано въ дневника. Въ другитѣ три секции е имало: въ втората 3.511 души избиратели, отъ които се явили и гласували 1.265, въ третата 3.013, явили се и гласували 1.312 и въ четвъртата 3.284, явили се и гласували 1.234 души. Значи, отъ 13.515 души избиратели, явили сж се и гласували 4.929.

По-послѣ ние виждаме, че когато е докладванъ тукъ изборътъ на Казанлъжката избирателна околия за IX-то Обикновенно Народно Събрание, приятелътъ на г-на Габровски, а именно г-нъ Сажжзовъ, е казалъ, че нѣма нищо да каже и то по стария законъ. Така щото, твърдѣнието на г-на Маия Бояджиевъ, че и по-рано, по стария законъ, не сж имали куража да ни упрѣкватъ въ нѣкакво насилие, вършено въ тая околия, иде да се поддрѣпи и съ доклада по тоя изборъ за IX-то Обикновенно Народно Събрание, защото и тогава тѣхниятъ поддржжателъ е ималъ 701 гласа срѣщу правителствениия кандидатъ, който е получилъ 2.652 гласа. И ако тогава тѣ сж поддржжали, че тия гласове не сж истински, то сега поне не можтъ да правжтъ сжщия упрѣкъ, защото, така или инакъ, ние създадохме единъ Избирателенъ законъ, противъ който не може да се възстава, както не може да се възстава и противъ това, че тия 3.103 гласа не сж подадени лично за г-на Генева; защото безпоренъ фактъ е вече, че тия 3.103 души сж отишли да гласуватъ за нашия кандидатъ срѣщу 996 души, които сж отишли да гласуватъ за г-на Бозвелиева. Прочее, не е вѣрно твърдѣнието на г-на Габровски, че сме създали новъ законъ, за да се отнематъ правата на избирателитѣ, защото ние сега виждаме точно противното; виждаме, че въ сжщата околия сега сж се явили около хилядо души избиратели повече, отъ колкото на другитѣ избори, па ако щете и на избора за IX-то Обикновенно Народно Събрание.

Въ допълнение на всичко това, мисля, че нѣма да бжде злѣ да направя една бѣлѣжка, че въ дадения случай г-нѣ Габровски не бѣше до тамъ въздържанъ, понеже нарѣче избирателитѣ отъ Казанлъжската околия овци . . . .

Никола Хр. Габровски: Не е истина! Не съмъ ги нарѣкълъ овци!

Никола Ив. Козаровъ: Вие казахте, че ги карали като овци. Това не е истина, защото ако захванемъ да ги смѣтаме като овци, тогава излиза, че ще захванемъ да дѣлимъ българския народъ на разни касти, когато, напротивъ, споредъ законитѣ въ страната, всичкитѣ граждани иматъ равни права.

Никола Хр. Габровски: Разбирамъ цѣлѣта на Вашия съвѣтъ, но азъ Ви заявявамъ, че не съмъ ги нарѣкълъ овци, но съмъ казалъ, че въ протеста ги наричатъ така! Затова обърнете Вашиятъ съвѣти другадѣ!

Никола Ив. Козаровъ: Добрѣ; но Вие приемате по принципъ, че е тѣй, т. е., че тия избиратели сж овци, защото тѣй вѣрвате.

Министръ Найденъ Веневъ: Г-да прѣдставители! За мене бѣше твърдѣ удивително да минемъ Новоселския изборъ, безъ да излѣзятъ прѣдставители на партията, която издава в. „Народни Права“, да подкрѣпятъ заявленията на тѣхнитѣ приятели, и безъ да излѣзятъ тия прѣдставители прѣдъ васъ да подкрѣпятъ обвиненията, които отъ дени на изборитѣ, или по-добрѣ, нѣколко дни прѣди дени на изборитѣ и до днесъ още продължаватъ да хвърлятъ срѣщу правителството и срѣщу народната партия, за беззаконията, за насилията, които властѣта и партията вършели надъ българскитѣ избиратели, даже и при съществуването на новия Избирателенъ законъ. Азъ съ удивление видѣхъ, че макаръ да има въ Камарата прѣдставителъ отъ бюрото на тая партия, той не излѣзе да подкрѣпи своитѣ заявления съ факти и съ данни, да го чуете и вие и българскиятъ народъ, на да чуете и насъ, какво има да кажемъ въ наше оправдание. Въ туй отношение, г-да прѣдставители, азъ отдавамъ голѣма справедливостъ на г-на Габровски, който е последователенъ въ своята дѣятелностъ, въ своята енергия, като излѣзе да защити единъ свой приятелъ отъ Казанлъжкѣ, който е далъ кандидатурата си, кѣйто съ доказана енергичностъ се е борилъ да ѝ подкрѣпи и който не е усилъ да ѝ прокара, по независящи отъ него причини. (Никола Хр. Габровски: Азъ защитавамъ всичкитѣ избиратели! Цѣлиятъ български народъ!) Тая похвала, г-да прѣдставители, азъ мисля, че бѣхъ длъженъ да направя на г-на Габровски, когато защитавахте, когато говореше по Казанлъжкия изборъ.

Когато говоря по Казанлъжкия изборъ, както много нкти, тѣй и сега, трѣбва да направя и една обща похвала на избирателитѣ. Въ оная околия избирателитѣ почти всѣкога сж се интересували за своитѣ избирателни права, взимали сж най-живо участие въ упражнението на тия свои права, стига правителството да имъ е що-годѣ позволявало, да имъ е давало възможностъ да упражнятъ тия свои права. Това прави честъ на Казанлъжскитѣ избиратели.

Трѣбва да отбѣлѣжж по този случай още едно похвално нѣщо по тия избори въ Казанлъжкѣ. Както знаете, въ новия Избирателенъ законъ е прокаранъ единъ институтъ, който азъ считамъ, че съставлява една отъ най-добритѣ черти въ тоя законъ. Той е застъпничеството. Въ тая околия при допълнителнитѣ избори всичкитѣ кандидати имахъ свои застъпници. Макаръ и двѣтѣ фракции, които се борехъ, и да пропаднахъ, макаръ тия фракции и да имахъ свои застъпници при бюрото, съ похвала трѣбва да кажа за тѣхъ, че тѣ стояхъ на длъжността си отъ начало и до край; тѣ присѣтствувахъ при произвеждането на цѣлия изборъ, тѣ присѣтствувахъ при съставянето на протокола, тѣ подписахъ протокола безъ да дезертиратъ, както направихъ прѣдставителитѣ и застъпницитѣ на други фракции въ други околии. Въ Новоселци, напр., вие ще видите, че протоколитѣ не сж подписани отъ застъпницитѣ на другата партия; просто взели сж шапкитѣ и отишли си. Застъпницитѣ въ Казанлъжката околия стояхъ до край и това имъ прави честъ.

Колкото се отнася, г-да прѣдставители, до обвиненията и до упрѣкитѣ, които се направихъ относително правилността на избора, има да забѣлѣжж на първо мѣсто, че ако има нѣкакви нарушения на Избирателния законъ, ако има нѣкакви прѣстѣпления при произвеждането на тоя изборъ, то най-напрѣдъ тия нѣща трѣбва да ги заявятъ хората, които сж заинтересувани: избирателитѣ на първо мѣсто, застъпницитѣ на кандидатитѣ на второ мѣсто. За застъпницитѣ на кандидатитѣ, вие чухте отъ доклада, че тѣ не сж направили никаква забѣлѣжка при подписването на протокола. Ни единъ отъ застъпницитѣ не е казалъ, че полицията е употребила тероръ, натискъ, заплашване, незаконно влияние даже, върху избирателитѣ, за да се стѣсни тѣхното избирателно право; ни единъ избирателъ, ама нито единъ, не дохожда да каже, било на бюрото, било на васъ, че окръжниятъ управителъ, околийскиятъ началникъ или нѣкой стражаръ е отишълъ при него и му е казалъ: че ако не гласувате за правителствения кандидатъ, Вие ще бждете арестувани, ще бждете интерпирани, ще бждете прѣслѣдвани и наказани. Такъвъ избирателъ, такова заявление нѣма нито едно. Наистина, има едно заявление отъ 70—80 души подписани въ него, но тѣ не казватъ, че този дойде при мене, или при извѣстенъ избирателъ, да каже, че ще го обѣсжтъ, тѣй както казва заявлението; ни единъ не казва, че околийскиятъ началникъ дойде на еди-кое си мѣсто и ме заплаши, та да знаемъ: кое е заплашеното лице, кой го е заплашилъ и кждѣ, за да имаме възможностъ да провѣримъ това оплакване. Нѣщо повече; да го прѣслѣдваме и да го накажемъ. Такова нѣщо тѣ не ни казватъ. Не се посочва, слѣдователно, най-сжщественното нѣщо, за да можемъ да кажемъ: да ли тѣхнитѣ заявления сж основателни или не. Не ни казватъ: кой избирателъ е билъ заплашенъ, кой именно го е заплашилъ и кждѣ. А пѣвъ отсъствието на това обстоятелство прави заявлението на тия избиратели съвсѣмъ голословно и като такова, което не заслужа никакво внимание.

Правеше се упрѣкъ, г-да прѣдставители, че окръжниятъ управителъ, прѣди избора или въ деня на избора, билъ ходилъ въ Казанлъжката околия, и това е било едно отъ тежкитѣ прѣстѣпления, които властта е извършила въ тая околия при произвежданieto на тоя изборъ. Понеже и по-нататѣкъ ще имаме за провѣряване нѣкои допълнителни избори, длъженъ съмъ да ви кажа, че още когато си отидохте минжлата година отъ тукъ, когато влѣзе новиятъ Избирателенъ законъ въ сила, азъ дадохъ на окръжнитѣ управители единъ циркуляръ и имъ поръчахъ, когато ще ставатъ нѣкъдѣ частични избори, защото общитѣ бѣхъ далечъ, било въ селата, било въ общинитѣ, било въ градоветѣ — напр. ако се растури нѣкоя градска или селска община и ще трѣбва да ставатъ избори — поръчахъ, казвамъ, на тия окръжни управители, ако е възможно, тѣ лично да се интересуватъ за точното прилагане на Избирателния законъ и, ако е възможно, да отиватъ на мѣстото сами да присѣтствуватъ и да видятъ: какъ се прилага законътъ, какви сж удобства и прѣимущества на тоя законъ и какви недостатѣци има, защото не съмъ мислилъ, че този законъ ще бѣде непогрѣшимъ, защото и ние не сме непогрѣшими. Даже имаме случаи, че азъ проваждахъ отъ министерството специаленъ чиновникъ да присѣтствува при единъ изборъ, за да види какъ ще се прилага тоя законъ. И проводихъ ревизора г-на Загорова, който ми даде рапортъ, какъ е намѣрилъ приспособленieto на новия законъ.

При произвежданieto изборитѣ на селскитѣ общини, както и при допълнителнитѣ избори за народни прѣдставители, азъ бѣхъ поискалъ отъ окръжнитѣ управители да събератъ всички свѣдения за практичността на тоя законъ и всички свѣдения за неговата непрактичностъ и неприспособимостъ, и да ми дадатъ своитѣ рапорти. Отъ тукъ виждате, че окръжнитѣ управители, по моя покана, по моя заповѣдь, сж били длъжни да се интересуватъ за какъ се прилага Избирателниятъ законъ, и да отидатъ въ избирателнитѣ центрове, да видятъ съ очитѣ си какъ се прилага, да дадатъ наставления за раздаването на картитѣ, да дадатъ наставления за образуванието на бюрото, да дадатъ наставления на самото бюро какъ да приема картитѣ и бюлетинитѣ и т. н. Отъ тукъ виждате, г-да прѣдставители, че окръжниятъ управителъ, за който станж дума, ако е отишълъ — не помня само да ли е отишълъ въ тая околия, но ако е отишълъ — изпълнилъ е една моя заповѣдь. Даже и да пѣяше моята заповѣдь, окръжнитѣ управители, по Закона за окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници, сж длъжни да ревизиратъ околийскитѣ и окръжитѣ си, да влизатъ въ сношение съ общинскитѣ власти, па даже и съ българскитѣ граждани-избиратели, да имъ даватъ наставления и да изучаватъ нуждитѣ имъ. Ми се струва, че единъ окръженъ управителъ, въ окръга на който става депутатски изборъ, ако не се интересува да види какъ се произвежда изборътъ и какъ ще се приложи единъ новъ законъ, такъвъ окръженъ управителъ нѣма да бѣде на мѣстото си, нѣма да бѣде добъръ изборътъ му. Та самото това обстоятелство, че окръжниятъ управителъ е ходилъ — ако е

ходилъ — въ Казанлъжката околия, това не съставлява никакво прѣстѣпление, нито пъкъ стѣснява що-годѣ произвежданieto на избора. Щѣше да бѣде пактиина основателно Вашето оплакване, ако дойдехъ, или ако дойде нѣкоя избирателъ съ заявление прѣдъ Народното Събрание да посочи, че окръжниятъ управителъ отишълъ въ известно село, събралъ избирателитѣ, не имъ далъ наставления какъ да си взематъ картитѣ, ами ги заплашвалъ съ арестуване, съ биеие, за да гласуватъ за този или онзи. Ако посочеше такива обстоятелства, нѣма съмнѣние, че тоя окръженъ управителъ е прѣстѣпилъ длъжността си, е прѣвишилъ властта си; той е извършилъ едно прѣстѣпление, което се прѣслѣдва отъ Наказателния законъ, за което и самитѣ избиратели и вие може да възбудите углавно прѣслѣдване. Като на това обстоятелство се намекна, че когато нѣкой чиновникъ е извършилъ прѣстѣпление и избирателитѣ иматъ право да възбудятъ противъ него углавно прѣслѣдване, г-нъ Габровски каза, че Министерътъ на Вжтрѣшитѣ Работи нѣмало да се съгласи за това възбуждание на углавно дѣло, за това прѣслѣдване.

Г-да прѣдставители! Понеже и въ печата често се прави тоя упрѣкъ, па и въ Камарата, трѣбва да ви забѣлѣжа, че не зависи отъ Министра на Вжтрѣшитѣ Работи да се прѣслѣдва или да не се прѣслѣдва единъ чиновникъ. Това зависи всецѣло отъ сждебната властъ. Прокурорътъ, като поиска възбужданieto на углавно прѣслѣдване противъ нѣкоя чиновникъ, Министерътъ на Вжтрѣшитѣ Работи, споредъ Углавното сждопроизводство, е длъженъ да изучи: до колко исканието на прокурора е основателно. Ако намѣри, че исканието на прокурора е неоснователно, той отказва да даде съгласието си; той не дава съгласието си, но това отказване той е длъженъ да мотивира, което отказване задължително отива да се провѣри отъ Върховния Касационенъ Сждъ. Откажж ли азъ да дамъ съгласието си за възбужданieto на прѣслѣдване, прокурорътъ, независимо отъ своята воля, е задълженъ отъ закона да проводи моя отказъ въ Върховния Касационенъ Сждъ, който е длъженъ да прѣцѣни, както даннитѣ въ полза на обвинението, тѣй и обстоятелствата, които посочвамъ азъ въ полза на обвинения. Тѣй щото, не отъ мене зависи да дамъ или не ходъ на едно прѣслѣдване, което се възбужда противъ единъ чиновникъ.

Г-да прѣдставители! Истина е, че азъ не давамъ всекога съгласието си, защото, ще се съгласите, че когато се явяватъ прокурори като Мушанова и Пенчева отъ Варна, които искатъ да възбуждатъ углавни прѣслѣдания срѣщу градския началникъ Икономова за това, че той, по моя заповѣдь, екстернира единъ сводникъ Пинкасъ отъ България, ще се съгласите, казвамъ, че пѣхъ да направж голѣмо прѣстѣпление срѣщу властта, ако дадѣхъ съгласието си за подобно едно прѣслѣдване. (Ржкоплѣскание.) По тоя въпросъ има една цѣла брошура; вземете ъж, прочетете ъж и вижте какви сж били прокурорскитѣ дѣйствиия и прокурорската властъ въ Варна. Ми се струва, г-да прѣдставители, че прави честь на администрацията, па правителството, гдѣто не е дало съгласието си да се прѣслѣдва градскиятъ

началникъ за единъ Пинкасъ, който, като прочетете брошурата, ще видите какъвъ човѣкъ е билъ.

По достоинството или недостоинството на Избирателния законъ не бѣше сега врѣмето да се говори, защото ако Избирателниятъ законъ прѣдставлява нѣкои недостатѣци — а такива има и азъ ще ги посочъ скоро съ законопроектъ — то пъкъ не може да се говори, освѣнъ при разискването на едно законодателно прѣдложение. Но понеже се говори за тия недостатѣци, азъ искамъ да ви обърнъ вниманието, че и тукъ, въ случая съ Казанлъжкия изборъ, новиятъ Избирателенъ законъ е показалъ своето голѣмо прѣимущество прѣдъ всички досегашни избирателни закони. Главното значение на единъ избирателенъ законъ е да даде всичката възможност на избирателитѣ да отидѣтъ свободно да упражнятъ своето избирателно право. Това, ми се струва, въ Казанлъжъ всецѣло е запазено. Обстоятелството, че всички избиратели, които сж искали да упражнятъ правото си, сж отишли на избора, се установява отъ избирателното дѣло, па и самъ г-нъ Габровски не дойде да посочи единъ фактъ противенъ, за да можете да помислите, че таа свобода не е била запазена отъ Избирателния законъ или нѣкои други учреждения. Има обаче положителни доказателства за голѣмитѣ прѣимущества на закона. Ще посочъ само на обстоятелството, че въ Казанлъжъ въ 1893 год. се явили 2 537 избиратели, а въ врѣмето на настоящия кабинетъ, въ 1896 год., явили сж се 3 572 избиратели. Сега при новия законъ, който ужъ и въ това отношение билъ по-лошъ отъ стария законъ, явили се 4 929 души избиратели. Сега, ако направимъ сравнение между гласовѣтъ, дадени сега, и въ 1896 год., когато насилиа не сж били упражнявани, както въ минжлия режимъ, пакъ има една разлика отъ 1 400 гласа. Това е едно голѣмо прѣимущество на Избирателния законъ, който дава възможност на всички избиратели или на повечето отъ избирателитѣ да се явятъ на избора и упражнятъ своитѣ права. Прѣимуществата на този законъ бѣхж, че той самъ улесняване, самъ насърдаваше повечето избиратели, да се интересуватъ за своитѣ права и да отиватъ на избора. Той гарантираше тѣхнитѣ права. Той поканваше избирателитѣ съ лични карти да се явиватъ на избора и всички тѣзи работи говорѣхж въ полза на този законъ. Истина е, че и въ това отношение новиятъ Избирателенъ законъ не е постигналъ всичката цѣль, но и това прави честь на този законъ. При тази свобода, която се дава съ новия Избирателенъ законъ, явиватъ се двойно повече избиратели при урнитѣ и посочва се, че избирателнитѣ секции ще бѣдѣтъ за бѣдѣще малко недостатѣчни за всички избиратели, които се явятъ. Това не е недостатѣкъ на закона, а е негово достоинство, защото той даде възможност да се явятъ повече избиратели, въ по-голѣмо число, а наша длъжностъ е да намѣримъ срѣдства, за да удовлетворимъ избирателитѣ. Това ще направимъ съ едно прѣдложение, което ще внесемъ тукъ за измѣнение нѣкои членове отъ Избирателния законъ. (Удобрителни изявления).

Тѣзи бѣхж забѣлѣжитѣ, които имахъ да направѣ.

Прѣдсѣдатель: Понеже никой вече не иска думата, то ще положж на гласуване. Има прѣдложение отъ комисията, да се утвърди изборътъ на Казанлъжката околия. Има друго прѣдложение отъ г-на Габровски, който иска да се испроводи анкета. Пристѣпваме къмъ гласуване първо прѣдложението на комисията. Моля опѣзи г-да прѣдставители, които приематъ заключението на комисията, да се признае за правиленъ и редовенъ изборътъ, станжлъ въ Казанлъжката околия и да се провъзгласи за избранъ г-нъ Антоанъ Геновъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърдява се изборътъ отъ Казанлъжката околия.

Докладчикъ Петръ Папанчевъ: Г-да народни прѣдставители! Споредъ рѣшението на комисията по провъзгласата на изборитѣ, ще докладвамъ станжлия изборъ на 6-й Септемврий т. г. въ Карловската околия. Съгласно указа на Негово Царско Высочество, на 6-й Септемврий е станжлъ изборъ за единъ допълнителенъ народенъ прѣдставитель въ Карловската околия. Прѣдварително, Карловската околия, споредъ числото на избирателитѣ, е била раздѣлена на 4 избирателни секции: едната е била въ Карлово, другата въ Калоферъ, третата въ Клисуря и четвъртата въ Химитлий. Въ деня на избора въ Карловската секция отъ 3 368 избиратели, явили се и гласоподавали 967 души, отъ които кандидатътъ Янколъ Донковъ е получилъ 797 и кандидатътъ Иванъ М. Астарджиевъ 170 гласа.

Въ деня на избора, който е билъ произведенъ при една съвършенна свобода и тишина, не сж станжли никакви смущения. Обаче, отъ заинтересувания кандидатъ, както и отъ нѣкои отъ избирателитѣ, сж били подадени двѣ заявления. Въ едното заявление кандидатътъ Иванъ М. Астарджиевъ, който не сполучилъ да бѣде избранъ, се оплаква, че въ избирателния салонъ сж пропускали да гласуватъ цѣли групи хора, а не единъ по единъ, както прѣдписва Избирателния законъ, и второ, че сж се допускали да гласуватъ избиратели, картитѣ на които не отговаряли по номерацията въ избирателнитѣ списъци. Бюрото, сезирано съ това заявление, е взело слѣдующето рѣшение, подъ прѣдсѣдательството на надлѣжния съдия: първо, не било вѣрно оплакването, че сж пропускали по 10—20 души да гласуватъ, а напротивъ, както прѣдписва законътъ, единъ по единъ гласували; и второ, бюрото е признало, че дѣйствително нѣкои избирателни карти по номерацията не се сходятъ съ номерацията на избирателнитѣ списъци, но понеже въ всички други точки се сходятъ, и тѣй като самиятъ кандидатъ Астарджиевъ и застъпникитѣ му казватъ, че лицата, които носили тѣзи карти, макаръ, че е погрѣшна номерацията, сж същитѣ, бюрото не е намѣрило това обстоятелство — че не се сходя номерацията на картитѣ съ избирателния списъкъ — за съществено, та да не имъ даде възможност да гласуватъ, и като намѣрило, че други неформалности не се забѣлѣзватъ, допуснжло ги да гласуватъ. Комисията даде именно туй тълкувание, което даде и г-нъ Габровски, че отъ несхожданието на избирателнитѣ карти съ избирателния списъкъ не може да се отнеме на хората правото да гласуватъ.

Второто заявление е от кандидата Иванъ М. Астарджиевъ, въ което казва, че дохождали и се натрупвали на вратата много избиратели изведнажъ и не могли хората свободно да влизатъ и да гласоподаватъ, и той молилъ да се изиска помощъ отъ околийския началникъ, двама-трима стражари, които да очистятъ входа. На основание на туй оплакване на г-на Астарджиева, прѣдсѣдателтъ се е распоредилъ, повикалъ двама стражари, които отворили вкътъ, и тогава почнѣло гласоподаванието. Други нѣкои оплаквания въ тази избирателна секция не е имало.

Въ Калюферската секция изборътъ е станжалъ редовенъ и законенъ. Испълнени били всички формалности, които законътъ прѣдписва, и се е съставилъ нужниятъ протоколъ, безъ обаче да има нѣкакви оплаквания отъ страна на избирателитѣ. Всичкиѣ избиратели въ тази секция били 2.290 души, а сж се явили 1.014; значи половината. Отъ тѣхъ кандидатътъ Янколъ Донковъ получилъ 756 гласа, а кандидатътъ Иванъ М. Астарджиевъ — 257 гласа. Както казахъ и по-напрѣдъ, оплакване за нѣкои нередовности, станжали въ тази секция, нѣма.

Сжщиятъ день и въ третата секция се е произвелъ изборътъ, именно въ секцията Кюлиурска. Испълнени сж и тукъ всичкитѣ прѣдварителни формалности и отъ общото число на избирателитѣ 2.477 души, явили се и гласоподавали 1.006 души, отъ които Иванъ М. Астарджиевъ е получилъ 172 гласа, а Янколъ Донковъ 834 гласа. И тукъ не сж станжали никакви оплаквания и протоколътъ е подписанъ, както отъ цѣлото бюро, тѣй и отъ засѣжниците на спечелившия кандидатъ, а така сжщо и отъ засѣжниците на пропадналия кандидатъ.

Въ четвъртата секция въ село Химитлий, отъ 2.848 избиратели, явили се да гласоподаватъ 1.039 души; значи, по-малко отъ половината, отъ които 849 гласа е получилъ кандидатътъ Янколъ Донковъ, а другиятъ кандидатъ Иванъ М. Астарджиевъ е получилъ 189 гласа. И тукъ до подписване протокола, както и прѣзъ цѣлия день, до гдѣто траялъ изборътъ, не сж станжали нѣкакви нередовности, нито нѣкъ оплаквания е имало, и протоколътъ е билъ подписанъ отъ цѣлото бюро и отъ засѣжниците на двамата кандидати. Туй въ деня на избора.

Слѣдъ това е било подадено до прѣдсѣдателя на Народното Събрание едно оплакване, подписано отъ четворица души карловски граждани, които указватъ на слѣдующитѣ нарушения, станжали въ време на избора, и на основание на тѣзи нарушения, искатъ да бжде касиранъ изборътъ, именно указватъ за нарушения, станжали въ Карловската община:

Първото нарушение се състояло въ това, че е билъ нарушенъ чл. 85-й отъ новия Избирателенъ законъ, защото бюрото допуснѣло да гласува най-напрѣдъ Карловската община, а не селата, които трѣбвало да гласуватъ, понеже, по азбученъ редъ, тѣ трѣбвало по-напрѣдъ да гласуватъ. Обаче, до колкото се има свѣдения, когато се открило гласоподаванието, бюрото е викало по азбученъ редъ всички общини, но тѣ не се явили, и когато дошло редъ до Карловската община, тя започнала да гласува и слѣдвала, до като се явили другитѣ и гласували.

Второто нарушение, за което споменяхъ и по-напрѣдъ, и заявлението, за което е разрѣшено отъ самото бюро, е, че се явявали на веднажъ по 30—40 души да гласоподаватъ и съ това се замедлявало гласоподаванието; обаче бюрото казва, че не е истина, а напротивъ гласували единъ по единъ.

Третото оплакване е, че въ избирателния списъкъ на Карловската община нѣмало пълна номерация; сжщото, за което се оплаква и г-нъ Астарджиевъ въ време на избора, че номерата на избирателнитѣ карти не сходствуватъ съ номерата на избирателния списъкъ. Обаче, както видѣхте, бюрото съ мотивирано рѣшение истѣлжувало, че макаръ това да се прѣдписва отъ закона, не е сжществено, защото всички други формалности, изискуеми отъ закона, сж стблюдени въ избирателнитѣ карти и още повече, че самиятъ кандидатъ Иванъ М. Астарджиевъ, който има най-голѣмъ интересъ да слѣди, както той, тѣй и засѣжниците му, признаватъ, че сж сжщитѣ лица, които носили тѣзи карти и които били записани въ избирателнитѣ списѣци.

На друго едно нарушение указватъ въ Кюлиурската секция. Това нарушение се състояло въ това, че най-напрѣдъ било опрѣдѣлено за центръ, гдѣто да се произведе изборътъ, селото Рахманларе и сетнѣ, по заповѣдъ на администрацията, селото Рахманларе било измѣнено и била опрѣдѣлена за пунктъ Кюлиура. Провѣрено това обстоятелство, г-да прѣдставители, излиза, че не е тѣй. Дѣйствително, постоянната комисия, заедно съ другитѣ надлѣжни органи, които сж длѣжни да опрѣдѣляватъ избирателнитѣ пунктове, най-напрѣдъ сж опрѣдѣлили селото Рахманларе; обаче, кюлиурци, като градъ, който има толкова избиратели, колкото всички други села, се оплакали и казали, че тѣхъ трѣбва да прѣдпочетжтъ и че на много села ще имъ бжде по-удобно и по-лесно да отиджтъ въ Кюлиура, отъ колкото въ Рахманларе. И сжщата комисия, която най-напрѣдъ опрѣдѣлила за избирателенъ пунктъ селото Рахманларе, намѣрила, че кюлиурци иматъ право и видоизмѣнила първото си рѣшение, колкото се отнася до пункта Рахманларе, като опрѣдѣлила за пунктъ Кюлиура, а администрацията не е заповѣдвала, нито се е мѣсила. Както опрѣдѣляванието първо Рахманларе, така и измѣнението на този пунктъ е станжло отъ една и сжща комисия.

Тѣзи сж оплакванията, г-да прѣдставители, и тѣ сж оплаквания отъ най-несжществениитѣ.

Комисията, като имаше прѣдъ видъ всичко това, намѣри, че изборътъ се е извършилъ при най-голѣма тишина и спокойствие, при запазване всичкитѣ изискувани отъ закона формалности, и го намѣри за редовенъ и законенъ. При това, комисията съ удоволствие констатира, че отъ избирателитѣ въ тѣй нарѣчената Стрѣмска околия сж се явили почти половината на избора, защото отъ 10.800 души избиратели сж се явили 4.050. Значи, почти половината отъ всичкитѣ избиратели, когато до сега сж се явявали $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$. И комисията съ удоволствие може да констатира, че явяванието на толкова много избиратели се длѣжи на новия Избирателенъ законъ, съ който законъ нашата Камера може

справедливо да се гордѣе, защото можа да даде на българскитѣ избиратели единъ законъ, благодарение на който свободно, редовно и въ сжщото врѣме да се являватъ колкото е възможно въ по-големо количество да упражнятъ своето избирателно право. Прочее, комисията ходатайствува чрѣзъ мене да приемете този изборъ за правиленъ и законенъ и да утвърдите г-нъ Янкола Донковъ за народенъ прѣдставитель отъ Стрѣмската избирателна околия.

Прѣдсѣдатель: Понеже никой не иска дума, ще пристъпимъ къмъ гласуване. Моля ония г-да прѣдставители, които приематъ прѣдложението на комисията, щото да се признае, че изборътъ въ Карловската околия е станжлъ правиленъ и редовенъ и да се прогласи за народенъ прѣдставитель отъ тая околия г-нъ Янколъ Донковъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се изборътъ отъ Карловската околия.

Понеже минава часътъ 5, питамъ Народното Събрание: желае ли да се продължава засѣданието?

Прѣдсѣдатель: Д-ръ Георги Янколовъ.

Секретари: {
Петръ Папанчевъ.
Жеко Ив. Жековъ.
Петръ К. Бобчевски.
Лука Братановъ.
Никола Ив. Козаровъ.

Секретари: {
Иванъ М. Лиловъ.
Иванъ Цецовъ.
Стефанъ Ивановъ.
Георги Н. Юруковъ.
Василь Ив. Димчевъ.

Христо Касабовъ: Правжъ прѣдложение да се вдигне засѣданието.

Прѣдсѣдатель: Моля ония г-да прѣдставители, които желяжатъ да се продължи засѣданието, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Слѣдователно, засѣданието ще се вдигне.

За слѣдующето засѣдание на дневенъ редъ ще имаме:

I. Продължение доклада отъ провѣрочната комисия на допълнителнитѣ избори, и

II. Избирание комисия за прѣглеждане смѣткитѣ на IX-то Обикновено Народно Събрание, първа и втора редовни сесии.

Идущето засѣдание, съгласно правилника, ще бжде въ Петъкъ.

Засѣданието се вдига.

(Затворено въ 5¹/₂ часътъ послѣ пладнѣ.)

Подпрѣдсѣдатели: {
Христо Ивановъ.
Петко В. Горбановъ.
Георги Губидѣльниковъ.

Секретари: {
Боби Лафчиевъ.
Христо Теодоровъ.
Георги Ив. Михайловъ.
Янколъ Донковъ.
Данчо В. Пишмановъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Хр. П. Константиновъ.